

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a církevního práva

Bc. Marcela Vraspírová

Praxe udělování dispenze *disparitatis cultus* v Olomoucké
arcidiecézi

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

Obor: Teologické nauky

OLOMOUC 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom pouze citované zdroje.

V Olomouci dne 21. května 2020

Bc. Marcela Vraspírová

Obsah

Úvod.....	4
1. Manželské překážky a dispenzační pravomoc.....	6
1.1 Manželství a jeho platnost a dovolenost.....	8
1.2 Manželské překážky obecně a jejich výčet.....	11
1.3 Dispenzování od překážek.....	20
1.3.1 V běžné situaci.....	21
1.3.2 V mimořádných situacích.....	22
2. Manželská překážka různosti náboženství.....	25
2.1 Historický vývoj překážky.....	26
2.2 Současný pojem překážky v CIC/1983 a v CCEO.....	29
3. Možnost dispenzace překážky disparitas cultus.....	33
3.1 Různé varianty této překážky a jejich problémy.....	34
3.1.1 Případ manželství s nevěřícím ateistou.....	40
3.1.2 Případ manželství s nevěřícím tolerantním.....	42
3.1.3 Případ manželství s protějškem jiné náboženské kultury.....	42
4. Praxe udělování dispenze od této překážky v olomoucké arcidiecézi.....	44
4.1 Partikulární pokyny a normy.....	44
4.2 Běžná praxe.....	49
4.3 Zpřísnění postoje ve vztahu v manželství s muslimy.....	51
ZÁVĚR.....	53
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	54
Prameny.....	54
Literatura.....	55
SEZNAM ZKRATEK.....	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

Úvod

Nejlepším prostorem pro bezvýhradnou lásku je manželství. V posledních letech však pozorujeme velký nárůst rozbitých a zničených manželství, z čehož vyplývá nespočet bolestných situací a ve výsledku mnoho nešťastných, vnitřně, na duši zraněných lidí, žen, mužů, dětí. I zde tedy platí latinské přísloví *Desolatio optimi, pessimmi – Zničit to, co je nejlepší, je tím nejhorším*. Důvodem, proč vznikla tato diplomová práce, byla snaha zamyslet se nad institucí manželství, a to zvláště v případech pro dnešní multikulturní svět tolik příznačných. Na tomto místě je třeba se rovněž zamyslet a ptát, jakou úlohu má náboženství v životě (nejen) české společnosti a zda má šanci udržet si významnější úlohu i do budoucna. Většina sňatků se sice uskutečňuje na rovině civilní v rámci výhradně zákonů sekulárního práva, přesto platí, že náboženský rozměr je pro lidskou bytost charakteristický již od jejího zrodu. Proto je práce směřována primárně a především do prostoru kanonického práva a věnována otázce manželské překážky *disparitas cultus* (různosti náboženství), resp. udělení dispensy od ní s bližším zaměřením na praxi uplatňovanou v olomoucké arcidiecézi. Zaměření na tuto překážku je vedeno právě v souvislosti se shora uvedeným, kdy se stávají stále častějšími manželské svazky uzavřené napříč náboženskými kulturami. Není pochyb, že takový svazek může mít vedle přívlastku láskyplný, trvalý, naplněný také přívlastek náročný, rizikový. Cílem práce je tedy postihnout nejen zákonná pravidla možnosti uzavřít manželství s *dispensí disparitas cultus*, ale také úskalí, která takové manželství může do budoucna přinášet. Mnohá manželství jsou dnes při svém vzniku zasažena toliko filmovými zkomoleninami vztahů a až příliš vzdálená hodnotám a skutečnostem reálného života. Práce se tak může stát ‚návodem‘, jak předejít slzám bezradnosti, a průvodcem důkladného zvažování snoubenců, zda jejich vztah má předpoklad být skutečně pevným, trvalým a v neposlední řadě disponovaným k výchově dětí.

Základními prameny, ze kterých práce k uvedenému tématu čerpá jsou Kodex kanonického práva CIC/1983 a Kodex kánonů východních církví CCEO/1990, vybrané církevní dokumenty a cenné odborné publikace uvedené v seznamu literatury od předních českých odborníků z oblasti kanonického práva, v neposlední řadě partikulární předpisy Olomoucké arcidiecéze v Aktech kurie arcidiecéze.

Jak již bylo uvedeno výše, diplomová práce se zabývá praxí udělování *dispensy disparitatis cultus* s bližším zaměřením na Olomouckou arcidiecézi. První kapitola se dotýká pojmu manželství a předkládá náhled na manželské překážky v obecném

formátu, tedy jejich výčet, charakteristiku a význam a možnost dispenzování od nich. Dotýká se také platnosti a dovolenosti manželství.

Kapitola druhá se pak věnuje již cíleně překážce *disparitas cultus* (různosti náboženství), přičemž uvádí nejen její charakteristiku, význam a praktické uplatnění, ale také zhodnocuje její historický vývoj a současný stav.

Možnosti dispenzování od překážky různosti náboženství je věnována třetí kapitola, která nahlíží na různé varianty a zamýšlí se nad jejich problémy v praktickém životě.

Čtvrtá kapitola pak cílí na Olomouckou arcidiecézi, uplatnění nemnoha partikulárních předpisů, pokynů, norem týkajících se předmětného tématu a jejich uplatňování v běžné praxi. Kapitola nezapomíná ani na zpřísnění postoje ve vztahu v manželství s muslimy.

Závěr práce shrnuje okolnosti a zkušenosti, které provázely její průběh a tvorbu, ať už na rovině studijní, odborné, či osobní.

Tato diplomová práce by nevznikla především bez vstřícnosti, trpělivosti, cenných rad a konzultací [ThLic. Mgr. Moniky Menke, Th.D.](#), které tímto velice děkuji za podporu a vedení. Nezbytným pro mne bylo i pochopení a trpělivost mé milé rodiny. V neposlední řadě bych ráda alespoň pomyslně poděkovala také všem, kteří svojí byť drobnou radou či povzbuzením a motivací zanechali svoji stopu v procesu realizace této diplomové práce. Všech výše uvedených si nesmírně vážím a děkuji za jejich spolupráci a přispění.

1. Manželské překážky a dispenzační pravomoc

Manželství je v dnešní době snad více než kdy dříve pojmem velice často skloňovaným a diskutovaným, a to jak na rovině občanské (civilní) tak v prostředí křesťanském resp. katolickém. Manželský svazek je živým společenstvím a jako takový také stále aktuálním tématem řady církevních dokumentů, pojednávajících o manželství na rovině duchovní (spirituální) tak i rovině praktické, reálné (pastorační, kanonické, právní). V obou případech je třeba zohledňovat nejen tradici a zvyklosti charakterizující institut manželství ale také reagovat na dynamiku vývoje společnosti, který s sebou přináší mnohá úskalí i potřebu řešení nestandardních situací.

Pro prvotní náhled a orientaci v problematice si alespoň rámcově přiblížíme, jak na institut manželství nahlížíme optikou posvátného - křesťanského – katolického hlediska.

Křesťané od počátků ctili tradice a zvyky místa, kde žili. K tomu náleželo i uzavírání manželství, kdy tedy primárně nepřišli s novým pojetím manželského svazku. „Křesťané se neliší od ostatních lidí ani původem, ani řečí, ani způsobem života. Nemají vlastní města, nemluví zvláštní řečí, nežijí odlišným způsobem. ... Žení se jako ostatní, rodí děti ...“¹ Byli si ale zároveň vědomi, že i manželství má svůj původ ve stvoření, a že ho uzavírají před Bohem.² Už dvě úvodní, velkolepé kapitoly knihy Genesis představují lidský pár v jeho zásadní, podstatné skutečnosti a existenční poloze. „Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.“³ V manželském svazku je tedy významně vyjádřena láska Boha k člověku, který sám prožívá osobní společenství lásky. „Bůh je láska.“⁴ Láska je darem a také přirozeným povoláním každého člověka, jemuž Bůh již při stvoření vkládá do přirozenosti schopnost a odpovědnost k lásce a společenství.⁵ Manželský prostor se ve své podstatě velmi úzce a výlučně dotýká struktury osobních hodnot, sebeodevzdání a pravdivosti. Manželský svazek lásky se odehrává na půdě vědomého a svobodného

1 DRÁPAL, Jan, Jan SOKOL a Ladislav VARCL. *Spisy apoštolských otců: List Diognetovi*. Kalich, 2004, odst. 5. ISBN 80-7017-003-4.

2 Srov. Gn 2,22-24; Ef.31-32.

3 Gn 1,27.

4 1 Jan 4,8

5 Srov. *Familiaris Consortio*, čl. 11.

rozhodnutí, je důvěrným, Bohem chtěným společenstvím života a lásky a pouze jako takový ukazuje svůj pravý smysl.⁶ Apoštolská exhortace jednoho z předchozích papežů, dnes již sv. Jana Pavla II. rovněž připomíná manželství jako svátost, která je vlastním pramenem a jedinečným prostředkem k posvěcení pro manžele a křesťanské rodiny, navazuje na posvěcující milost křtu, kterou zároveň dovršuje.

„Křesťanské společenství považovalo od počátku instituci manželství za účinné znamení jednoty mezi Kristem a jeho církví, Ježíš Kristus pozdvihl manželství na rovinu spásonosné události v novém řádu, který má svůj počátek v ekonomii vykoupení. Jinými slovy: manželství je svátost nové smlouvy, což představuje zásadní prvek pro pochopení obsahu a významu manželské smlouvy uzavřené mezi dvěma pokřtěnými. Učitelství úřad církve upřesnil: „Svátost manželství má vzhledem k ostatním svátostem tuto zvláštnost: jako svátost obsahuje skutečnost, která už je dána v řádu stvoření. Je to tentýž manželský svazek, který ustanovil Stvořitel na počátku.“⁷

Tématu manželství se důsledně ve svém úřadu věnuje i současná hlava katolické církve papež František. Poukazuje mimo jiné na některé zvláštní a složité situace, které zaslouží mimořádnou pozornost. Takovými jsou například „smíšená manželství“⁸, což je prostor představující přednostní místo pro mezináboženský dialog.⁹

V rámci tématu uzavírání manželství takovou nezvyklou a ne zcela běžnou situací může být vznik manželské překážky, bránící v katolickém prostředí standardnímu uzavření manželského svazku, a následná možnost resp. potřeba udělení dispenze neboli výjimky od zákona (ve smyslu zproštění, osvobození, prominutí). Podrobněji se pak této problematice budeme věnovat dále.

6 Srov. Tamtéž, čl. 11.

7 PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Rodina, manželství a "fakticky existující soužití"*. Praha: Sekretariát České biskupské konference (pro vlastní potřebu), 2001. čl. 31.

8 NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 88. Autor zde upřesňuje věcné hledisko pojmu „smíšené manželství“, v kterém se jedná o manželství mezi křesťany různého vyznání. Toto vymezení je však poměrně mladé a v textu se vývoji jeho vymezení budeme věnovat dále.

9 Srov. *Amoris Laetitia* 2016, čl. 247-248.

1.1 Manželství a jeho platnost a dovolenost

Již ve starověku byla významu manželství přikládána tak zásadní vážnost, že byl svazek vkládán často pod nadpřirozenou ochranu. Manželství již v předkřesťanské době bylo vnímáno jako primární prvek lidské pospolitosti a vzájemnosti a bylo také nezřídka upravováno právními předpisy, které měly velice blízko k předpisům upravujícím ochranu náboženství. Teprve až křesťanství se k manželství postavilo jako k výhradní záležitosti svého tedy církevního práva. Církevní kanonické právo pak představuje dějinný vrchol právní úpravy manželství.¹⁰ Jediným regulátorem manželství v evropských zemích však toto právo přestává být od 16. st. (doby reformace), resp. od 18. st. (období osvícenského absolutismu). K institutu manželství začíná formovat své postoje také stát, a začíná ho upravovat svým vlastním zákonodárstvím – sekulárním. Sekulární manželské právo je dnes součástí občanského práva, resp. rodinného práva.¹¹ V systémech kanonického i sekulárního práva nacházíme podobnost nebo i shodu právních institutů. Jako příklad můžeme uvést monogamii, rovnoprávnost manželů, trvalý charakter svazku, ochranu manželství a rodiny jako základů lidského společenství a v neposlední řadě také skutečnost, že uzavření manželství je možné jen projevem svobodné vůle účastníků, a to v přítomnosti dvou svědků. Zásadním rozdílem mezi kanonickou a sekulární právní úpravou manželství je fakt, že sekulární právo připouští variantu ukončení manželského svazku rozvodem. Tato skutečnost, z pohledu kanonického práva, pak významně oslabuje zásadu monogamie¹². „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“¹³

„Kanonické právo dnes nejen nemůže, nýbrž ani nechce konkurovat sekulární legislativě. To vyplývá už z kán. 1 CIC, podle nějž kodex zavazuje pouze členy církve, a to jen latinského obřadu; obdobně mluví kán. 1 CCEO, pokud jde o katolíky východních církví. Ovšem z téhož důvodu nelze kanonické právo prohlásit bez dalšího jen za právo

10 Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997. ISBN 80-902045-2-X. s. 231.

11 S účinností od 1. ledna 2014 bylo rodinné souvislosti s rekodifikací českého soukromého práva zahrnuto do druhé části zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

12 Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997. ISBN 80-902045-2-X. s. 231-232.

13 Mt 19,6; Srov. CIC 1983/ kán. 1141.; Srov. KKC, 1614.; Srov. MARTÍN, José Manuel. *Souhrn křesťanské víry: Víra církve v 41 tématech*. Překlad ze španělského originálu Blanka Čeplová. Brno: Axis, 2017. ISBN 978-80-88037-13-2. s. 226.

historické (...). Kanonické právo je právem platným, které zavazuje (a přirozeně i opravňuje) přibližně jednu miliardu katolických křesťanů na celém světě (...).“¹⁴

„V pojednání o pojmu manželského práva jde na prvním místě o otázku osobní působnosti jeho norem. Ty (tak jako celý CIC) zavazují zásadně pouze členy církve latinského obřadu (viz. kán. 1). Pro příslušníky východních ritů obsahuje samostatnou úpravu CCEO v kán. 776-866 (kolizní právní úprava pro případy sňatků mezi římskokatolickými křesťany a katolíky byzantského obřadu na území bývalé ČSFR je obsažena v normách partikulárního práva).“¹⁵

U manželství jako stabilní instituce máme na zřeteli především stránku společenskou a personální (osobní). Hledisko společenské paralelně s hlediskem právním charakterizuje manželství jako smlouvu, která je pro společnost velmi významná; její zásadní význam tkví v péči o rodinu, neboť *manželství je ve své objektivní pravdivosti zaměřeno na plození a výchovu dětí*.¹⁶ Hledisko personální pak klade důraz na intenzivní osobní společenství muže a ženy. Manželství stejně jako ostatní hodnoty lidské společnosti prošlo během staletí určitým vývojem a poměr důrazů na společenský či personální aspekt se v různých dobách proměňoval. Ve světovém kontextu se současná společnost potýká s výraznými rozdíly v akcentování jednoho či druhého aspektu, přičemž je u obojího nebezpečné přílišné zdůrazňování, resp. potlačování. Nutno konstatovat, že v evropském (taktéž americkém) prostoru výrazně převažuje příklon k personálnímu aspektu, který má ve výsledku neblahý dopad v podobě chápání významu manželství pouze na rovině příjemnosti a výhodnosti.

S takto jednostranným pohledem potom souvisí také zdůrazňování volného spojení a přístup k homosexuálním svazkům jako k alternativě nebo až ekvivalentu manželství¹⁷.

Kodex kanonického práva CIC/1983 navazuje na dlouhou tradici a podstatné vlastnosti manželství, kterými jsou jednota a nerozlučitelnost, definuje v kán. 1056: „*Podstatnými vlastnostmi manželství je jednota a nerozlučitelnost, které nabývají v křesťanském manželství zvláštní pevnosti z důvodu svátosti*.“¹⁸ V podstatě shodnou formulaci užívá i Kodex kánonů východních církví CCEO/1990, a to v kán. 776 § 3.

14 HRDINA, Antonín. *Kanonické právo*. Plzeň, A. Čeněk 2011. s. 63.

15 Tamtéž, s. 237.

16 Srov. II. Vatikánský koncil, GS 48,50.

17 Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 12.

18 CIC/1983 kán. 1056.

Přestože manželství nahlížíme jako instituci stabilní a trvalou, již od prvních staletí čelilo mnohým situacím, které se jevily jako nesprávné a rozporuplné s podstatou manželského svazku. Důvody vedoucí k těmto situacím měly rozdílnou závažnost. Rámcově je možné je rozdělit do dvou skupin. První představuje důvody bránící platnému (ale i dovolenému) manželství, druhá obsahuje důvody způsobující nedovolenost manželství, přestože je takové navzdory nim platné.

„V CIC/1917 byly obě skupiny důvodů označeny jako překážky. Děly se na překážky rušící (manželství) – působící neplatnost i nedovolenost manželství, a překážky bránící, pouze nedovolenost manželství (CIC/1917 kán.1036).“¹⁹ Tyto překážky byly označovány jako *impedimenta impedientia* (zabraňující překážky), v literatuře pojmenovávané též jako *impedimeta prohibentia* (zákonné záповědi), a *impedimenta dirimentia* (překážky vylučující).²⁰

„V CIC/1983 byla přijata nová terminologie: překážky jsou důvody působící neplatnost i nedovolenost manželství, zákazy jsou důvody působící pouze nedovolenost manželství. Liší se také jejich eventuální právní odstranění v konkrétním případě: z účinnosti překážky vyvazuje konkrétní nupturienty dispens, z účinnosti zákazu povolení. Většina dispenzí a povolení je v kompetenci místních ordinářů, pouze některé jsou vyhrazeny Apoštolskému stolci.“²¹ Shodnou terminologii s CIC/1983 předkládá rovněž CCEO.

K platnému uzavření manželství je vyžadován

1. souhlas nupturientů (etymologicky z latiny: ti, kdo v budoucnu hodlají vstoupit do manželství, uzavřít manželství),²² CIC/1983 kán. 1057

2. zachování formy stanovené zákonem – jedinou řádnou formou pro platné uzavření manželství je sňatek před vlastním ordinářem či farářem a dvěma či třemi svědky; tato forma je platná od vydání tridentského dekretu Tametsi dne 11.11.1563 (resp. od dekretu kongregace koncilu Ne temere dne 2. 8. 1907 /za papeže sv. Pia X./, jímž

19 NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 46.

20 Srov. TŘETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997. ISBN 80-902045-2-X. s. 246.; Srov. TŘETERA, Jiří Rajmund. *Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1993. s. 179.

21 NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 46.

22 Tamtéž. s.14.

byla platnost zákona kanonické formy k platnosti manželství uzákoněna pro celou církev a pak samozřejmě v době kodifikovaného práva od roku 1918, od účinnosti CIC z roku 1917, jímž byla sjednocena a poprvé kodifikována normativa západní katolické církve), hovoříme tedy o tzv. tridentské, nebo též kanonické formě; tridentskou formou jsou dnes vázáni všichni katolíci. V určitých případech je však možné od kanonické formy udělit dispenz;²³ pro úplnost dodejme, že kanonické právo zná také pojem mimořádné (kán. 1116 CIC) a tajné (kán. 1130 - 1133) formy uzavření manželství, kterými by za určitých okolností mohlo vzniknout před církví platné manželství.

3. absence překážek, které by kontrahenty (smluvní strany) činily k uzavření manželství nezpůsobilými.

1.2 Manželské překážky obecně a jejich výčet

Manželskými překážkami rozumíme právní ustanovení, která činí manželství neplatným za předpokladu, že jsou skutkově naplněna v době uzavírání manželství u jednoho či obou snoubenců. Jednoduše řečeno, manželská překážka je taková skutečnost, která překáží či brání uzavření manželství. Tyto překážky a zákazy se vyvíjely již od počátků církve a měly za cíl chránit ve vztahu k manželství od situací, které byly spatřovány jako nesprávné. Jejich zdrojem byly biblické zásady, systematická nauka církve i sekulární právo, především římské právo. „V CIC/1917 byly obě skupiny důvodů označeny jako překážky. Rozdělovaly se na překážky rušící (manželství) – působící neplatnost a nedovolenost manželství, a překážky bránící – působící pouze nedovolenost manželství. V CIC/1983 byla přijata nová terminologie: překážky jsou důvody působící neplatnost i nedovolenost manželství, zákazy jsou důvody působící pouze nedovolenost manželství. Liší se také jejich eventuální právní odstranění v konkrétním případě: z účinnosti překážky vyvazuje konkrétní nupturienty dispens, z účinnosti zákazu povolení. Většina dispensí a povolení je v kompetenci místních ordinářů, pouze některé jsou vyhrazeny Apoštolskému stolci.“²⁴

23 Srov. HRDINA, Antonín. Kanonické právo. Plzeň, A. Čeněk 2011. s. 241-242.

24 NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 46.

Téma manželských překážek je v CIC/1983 uvedeno v kánonech 1073 – 1094 a dělí se na dvě kapitoly:²⁵

1. *Zneplatňující překážky obecně* (De impedimentis dirimentibus in genere)²⁶

2. *Zneplatňující překážky jednotlivě* (De impedimentis dirimentibus in specie)²⁷

V obecné rovině tedy lze konstatovat, že na základě zneplatňující překážky se osoba stává nezpůsobilou pro platné uzavření manželství.²⁸ Má-li být taková překážka považována za veřejnou, má být dokazatelná na vnějším oboru, jinak je tajná.²⁹ Kompetence prohlašovat, kdy božské právo manželství zakazuje nebo zneplatňuje, stejně jako právo stanovit pro pokřtěné další překážky, přísluší pouze papeži (CIC/1983 kán. 1075)

Manželské překážky můžeme nahlížet z různých hledisek. Jejich typologie je velmi bohatá. V základním pohledu je lze rozdělit ve smyslu teoretickém (zdůrazňuje jednotlivé významy a poslání) a praktickém (přiklání se k právní rovině jednotlivých překážek). Ve smyslu praktickém jsou nejdůležitější tato rozdělení:

1. Dělení z hlediska právní povahy překážky

- překážky božského práva
- překážky lidského (čistě církevního) práva

2. Dělení z hlediska dispenzovatelnosti

- překážky nedispenzovatelné (zahrnujeme k nim všechny překážky božského práva a některé překážky církevního práva)
- překážky dispenzovatelné (zahrnujeme k nim takové překážky církevního práva, od nichž bývá udělována disenz; tyto se ještě dělí na obvykle dispenzovatelné a obvykle nedispenzovatelné překážky)

25 Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 47.

26 CIC/1983 kán. 1073 - 1082

27 CIC/1983 kán. 1083 - 1094

28 Srov. CIC/1983 kán. 1073

29 Srov. CIC/1983 kán. 1074

3. Dělení z hlediska právní zjistitelnosti

- překážky veřejné (je možné je dokázat ve veřejné oblasti, právně)
- překážky tajné (není možno je dokázat ve veřejné oblasti, právně)

CIC/1983 vymezuje 12 manželských překážek. Jejich výčet je konečný a žádným právním obyčejem není možné ho rozšiřovat ani zužovat. Je důležité poznamenat,

že

v latinském obřadu stanovit případné překážky nad rámec kodexu je oprávněna pouze nejvyšší církevní autorita, tedy papež. Jemu také (nikoli v tomto případě místnímu ordináři) náleží výhradní pravomoc opatřit případnou individuální záповěď manželství doložkou neplatnosti neboli nulitní klauzulí, resp. prohlásit, kdy božské právo manželství zneplatňuje či zakazuje.³⁰ Oproti tomu ve východních obřadech může další manželské překážky stanovit partikulární právo autonomní církve. Děje se tak ale jen z nejzávažnějších důvodů, současně též po dohodě s biskupy ostatních církví *sui iuris* a po konzultaci s Apoštolským stolcem (CCEO kán. 792)

Přehled překážek zneplatňujících manželství.³¹

1. Překážka věku, resp. nedostatek předepsaného věku – *impedimentum aetatis minoris* (kán. 1083)

Tato překážka si klade za cíl zajistit minimální, resp. základní fyzickou zralost nupturientů. Konkrétní věková hranice pro manželství je vymezena na dovršení šestnáctého roku u muže a čtrnáctého roku u ženy. Kompetence stanovit vyšší věkovou hranici, a to pro dovolené uzavření manželství, náleží biskupské konferenci. Přitom je třeba mít na zřeteli rovněž věkovou hranici, stanovenou sekulárním právem. K této skutečnosti odkazuje kán. 1071.

30 Srov. CIC/1983 kán. 1075; Srov. HRDINA, Antonín. Kanonické právo. Plzeň, A. Čeněk 2011. s. 243.

31 Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 47-78.; Srov. TRETERA, Jirí Rajmund. *Konfesní právo a Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997. ISBN 80-902045-2-X. s. 248-252.; Srov. HRDINA, Antonín. *Kanonické právo*. Plzeň, A. Čeněk 2011. s. 243-245.

Názory na okolnosti této překážky se u kanonistů různí. Společným výstupem je proto dispensovatelnost, ale jen do hranice, kterou stanoví přirozené právo. Pokud tedy k dispenzi dochází, je nutné postupovat individuálně. V podstatě shodnou úpravu překážky věku obsahuje také CCEO. České sekulární právo stanovuje, že platně manželství mohou uzavřít jen osoby zletilé, tedy ve věku od 18 let, rovněž také osoby, jimž je po dovršení 16. roku soudem povoleno manželství uzavřít.³²

2. Překážka tělesné neschopnosti – *impotentia coeundi* (kán. 1084)

Překážka vypovídá o sexuální impotenci (neschopnosti k souloži). Impotence (*impotentia coeundi*) je manželskou překážkou pouze, je-li předcházející (manželství), trvalá a jistá (nepochybná, nevyлéčitelná). Manželskou překážkou ale není neplodnost (*impotentia generandi* neboli *sterilitas*). Důvodem k prohlášení nulity manželství však může být její podvodné zatajení.³³

Tělesná neschopnost je překážkou božského práva a je nedispensovatelná. Téměř totožné znění překážky je uvedeno i v CCEO. České sekulární právo tělesnou neschopnost jako překážku manželství nezná.

3. Překážka trvajícího manželského svazku – *impedimentum ligaminis*

(kán. 1085)

Tato překážka vychází z podstatné vlastnosti manželství a sice z jeho nerozlučitelnosti. Nové manželství může být uzavřeno pouze v případě neplatnosti nebo zániku manželství předchozího. Tyto skutečnosti však musí být známé s jistotou, tedy úředně prohlášené.

V případě této překážky se jedná o překážku práva přirozeného, proto je nedispensovatelná. Věcně shodný je i pohled na překážku v kán. 802 CCEO. České sekulární právo rovněž uznává trvajícím manželství jako překážku pro vznik nového manželského svazku, stanovuje v takovém případě dokonce trestní sankce, liší se však

32 Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 49.

33 Srov. HRDINA, Antonín. *Kanonické právo*. Plzeň, A. Čeněk 2011. s. 243.

v tom, že uznává sekulární rozvod a prohlášení manžela za mrtvého za legitimní způsob zániku manželství a rovněž tak i překážky trvajících manželství.³⁴

4. *Překážka různosti náboženství – disparitas cultus (kán. 1086)*

Tato překážka představuje případ, kdy katolická strana má uzavřít manželství s osobou nepokřtěnou. Tuto překážku podrobně představíme dále, v druhé až čtvrté kapitole.

5. *Překážka svěcení – impedimentum sacri ordinis (kán. 1087)*

V souvislosti s touto překážkou je třeba rozlišovat závazek celibátu a překážku svěcení. Manželské právo se zabývá otázkou, zda již vysvěcený muž může přijmout svátost manželství. Neřeší otázku, zda je možné, aby ženatý muž přijal svátost svěcení. Překážka svátosti svěcení platí už i u svěcení jáhenského. Z toho vyplývá, že také trvalým jáhnům, kteří byli vysvěceni jako ženatí, brání tato překážka – po možném zániku stávajícího manželství - v uzavření manželství dalšího. Jedinou možností by v takovém případě byla dispenz.

Překážka svěcení vychází z církevního práva, je proto dispensovatelná, udělení dispense však náleží v obvyklých případech pouze Apoštolskému stolci. V CCEO upravuje tuto překážku shodně kán. 804. České sekulární právo překážku svěcení nezná.

6. *Překážka řeholního slibu čistoty – impedimentum voti publici (kán. 1088)*

Manželství nemohou uzavřít osoby vázané veřejným doživotním (trvalým) slibem celibátu (čistoty). Překážka se nevztahuje na novice; na časné profese; na zasvěcené panny a poustevníky, zasvěcené vdovy a vdovce³⁵; na členy sekulárních institutů a společností apoštolského života; na členy skupin, jiných způsobů zasvěceného života³⁶; a terciáře a členy podobných uskupení a na ty, kdo složili soukromý slib čistoty. Tato překážka

34 NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 53.

35 Srov. Posynodální adhortace Jana Pavla II., *Vita consecrata*, čl. 7.

36 Schvalování nových forem zasvěceného života je vyhrazeno pouze Apoštolskému stolci

překážka, neboť je církevního práva, je dispensovatelná. V CCEO je tato překážka upravena kán. 805 v téměř shodném znění jako v CIC/1983. České sekulární právo překážku řeholního slibu čistoty nezná.³⁷

7. Překážka únosu nebo zadržování – *impedimentum raptus* (kán. 1089)

Tato překážka představuje násilné přemístění osoby (na jiné místo) a její zadržování, přičemž dochází k omezení osobní svobody a účelem toho to jednání je dosažení určitého jednání. Z toho plyne, že nemůže vzniknout manželství mezi mužem a ženou, pokud je žena násilně a proti své vůli odvedena nebo zadržována za účelem uzavření manželství. Cíleně v tomto případě uvádíme únos a zadržování ženy mužem, protože opačný případ (únos a zadržení muže ženou) není v latinské církvi významný. Je třeba ale dodat, že manželství uzavřené i za této ‚opačné situace‘ by bylo neplatné, neboť by absentovala svoboda manželského souhlasu dle kán. 1103.

Tato překážka je církevního práva a není dispensovatelná, což vyplývá z podstaty věci, a sice nesvobody vůle. Nabízí se však možnost, že překážka sama automaticky zanikne, pokud bude žena osvobozena, bude se nacházet na svobodném a bezpečném místě a za takto nově vzniklých okolností se sama dobrovolně pro manželství rozhodne. CCEO řeší tuto překážku kán. 806 a na rozdíl od CIC/1983 chrání ‚osobu‘, tedy jak ženu, tak i muže. České sekulární právo překážku únosu a zadržování ve smyslu chápání kanonického práva nezná.³⁸

8. Překážka zločinu – *impedimentum criminis* (kán. 1090)

Překážka zločinu je definována přesně specifikovaným zločinem, kterým je vražda manželského partnera, jež stojí ‚v cestě‘ (na překážku) zamýšlenému sňatku. Úmysl takového zločinu je kvalifikovaný nikoli jako ‚pouze vražda člověka‘ (homicidium), ale jako ‚vražda manžela/manželky‘ (coniugicidium). Zločin obsahuje dvě skutkové podstaty:

37 Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X s. 60-61.

38 Srov. HRDINA, Antonín. *Kanonické právo*. Plzeň, A. Čeněk 2011. s. 246.; Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 62-64.

1. Překážka zneschopňuje toho z nupturientů, resp. delikventů, který zabije vlastního manžela/ku nebo manžela/ku druhé osoby, se kterou zamýšlí uzavřít manželství. Úmysl tohoto jednání musí být prokázán.
2. Překážka zneschopňuje k budoucímu zamýšlenému manželství muže i ženu, kteří v součinnosti usmrtili jednu/jednoho ze svých stávajících manželů/manželek. Součinnost páru může být fyzická i mravní. Úmysl se v takovém případě předpokládá.

V obojím případě není důležité, zda nupturient spáchá zločin sám, nebo si k jeho vykonání najme jinou osobu.

Překážka vychází z církevního práva, proto je dispenzovatelná, dispenz je však, pro závažnost velkého zla – zabití člověka, manželského partnera - vyhrazena Apoštolskému stolci. V CCEO upravuje překážku zločinu kán. 807 shodně a ve stejném znění. České sekulární právo překážku zločinu nezná.³⁹

9. Překážka pokrevního příbuzenství – *impedimentum consanguinitati* (kán. 1091)

Pokrevním příbuzenstvím rozumíme vztah mezi dvěma fyzickými osobami, které mají společného předka. Bližší okolnosti a specifikaci pokrevního příbuzenství upravuje CIC/1983 kán. 108: „*Pokrevní příbuzenství se počítá na linii a stupně. (...)*“⁴⁰ Linie pokrevního příbuzenství rozlišujeme dvě, *přímou* (vztah mezi předky a potomky) a *boční* (vztah mezi jinými příbuznými). „*Počítání stupňů vymezuje kán. 108 § 2 tak, že je tolik stupňů, kolik je zrození, tedy kolik je osob s odečtením kmene (...)*“⁴¹ Např. Sourozenci jsou příbuznými v druhém stupni, strýc a neteř ve třetím stupni, bratranec a sestřenice ve čtvrtém stupni boční linie atd.

Překážka pokrevního příbuzenství platí v celé přímé linii a v linii boční do čtvrtého stupně včetně. Dispenzovat ji nelze nikdy v linii přímé, kde je božského práva. Nelze ji dispenzovat ani v linii boční druhého stupně, kde je pravděpodobně božského práva. Udělení dispense, která je za normálních okolností vyhrazena místnímu ordináři, je

39 Srov. HRDINA, A. S 244; NĚMEC, D. s. 64-66.

40 Srov. CIC/1983 kán. 108.

41 NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 67.

možné pouze částečně, a to ve čtvrtém stupni boční linie obvykleji, ve třetím stupni boční linie jen výjimečně.⁴² CCEO upravuje tuto překážku shodně kán. 808 a 809. Sekulární právo se vyslovuje k rozsahu překážky pokrevního příbuzenství v zákoně č. 89/2012 Sb., o rodině, § 771- § 773, § 675.

10. Překážka zákonného příbuzenství – impedimentum cognationis legal

(kán. 1094)

Překážka zákonného příbuzenství vzniká z osvojení, kdy osvojenec přistupuje k rodu osvojitele. Počítání linií a stupňů je u zákonného příbuzenství shodné jako u příbuzenství pokrevního. Platnost překážky tedy je v celé přímé linii a v druhém stupni linie boční.

Tato překážka je církevního práva, je tedy dispensovatelná. Pokud však osvojení zanikne, automaticky zaniká i překážka. CCEO v kán. 812 upravuje překážku zákonného příbuzenství shodně. České sekulární právo se touto skutečností zabývá v zákoně č. 89/2012 Sb., o rodině, § 794, § 675.⁴³

11. Překážka afinity neboli ‚švagrovství‘ - impedimentum affinitatis

(kán. 1092)

Švagrovství neboli afinita vzniká z kanonicky platného manželství, a to mezi manželem/manželkou a pokrevními příbuznými druhého manžela/manželky, a v pojetí CIC/1983 trvá i po zániku takového manželství. Linie i stupně se v případě švagrovství počítají stejně jako u pokrevního příbuzenství. Překážku afinity vymezuje jen celá přímá linie.

Afinita je překážkou církevního práva, je proto dispensovatelná a za normálních okolností přísluší dispens místnímu ordináři. CCEO upravuje překážku afinity obdobně s tím rozdílem, že ve východních katolických církvích je překážkou i v druhém stupni boční linie. České sekulární právo překážku afinity neuvádí.⁴⁴

42 Srov. Tamtéž, s. 69.

43 Srov. CIC/1983 kán. 1094; N^oMEC, D. s. 70-71.

44 Srov. CIC/1983 kán. 1092; N^oMEC, D. s. 74-76.; HRDINA, A. s. 245.

12. Překážka veřejné počestnosti – *impedimentum publicae honestatis*

(kán. 1093)

Důvodnou okolností pro vznik této překážky je *neplatné manželství po začátku společného života, veřejně, tedy právně dokazatelný konkubinát* a rovněž tak i *veřejně známý konkubinát*. Překážka trvá i po ukončení soužití a platí pouze pro první stupeň přímé linie.

Překážka je církevního práva, je dipenzovatelná, dispenz je za běžných okolností v kompetenci místního ordináře. České sekulární právo překážku veřejné počestnosti nijak neupravuje.⁴⁵

Na tomto místě je vhodné zmínit také *překážku duchovního příbuzenství – cognatio spiritualis*, jako dřívější 13. vylučující překážku, která byla předmětem úpravy CIC/1917 kán. 1079. Duchovním příbuzenstvím rozumíme vztah, který vzniká na základě „duchovního rodičovství“ - kmotrovství, jehož podstatou a úkolem je předávání víry. Překážka duchovního příbuzenství byla dipenzovatelná. Do CIC/1983 ale nebyla převzata.⁴⁶

Vedle manželských překážek hovoříme rovněž o *zákazech* neboli *zápovědích sňatku*, které je třeba od překážek odlišit. Záказы jako takové směřují k oddávajícímu duchovnímu. Ten je vázán kán. 1071, v němž je stanoveno, že bez souhlasu místního ordináře (s výjimkou případu nutnosti) nesmí oddat:⁴⁷

- osoby bez kanonického trvalého nebo přechodného bydliště;
- osoby, jejichž manželství nelze uznat nebo uzavřít podle norem světského práva;
- toho, kdo je vázán přirozenými povinnostmi vůči jinému partnerovi nebo dětem vzešlým z předchozího spojení;
- ty osoby, které veřejně prokazatelně odmítly katolickou víru;
- toho, kdo je v nápravném trestu kanonickém;

45 Srov. CIC/1983 kán. 1093; NĚMEC, D. s. 71-74.; HRDINA, A. s. 245.

46 Srov. NĚMEC, D. s. 77-78; TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997. ISBN 80-902045-2-X. s. 252.

47 Srov. CIC/1983 kán. 1071;

- nezletilé, o jejichž sňatku rodiče nevědí, nebo s ním rozumně nesouhlasí;
- osoby, které uzavírají manželství prostřednictvím zástupce, o němž v kán. 1105⁴⁸;
- tomu, kdo veřejně prokazatelně odmítl katolickou víru, dovolí ordinář uzavřít sňatek, pouze dodrží-li se kán. 1125, za použití vhodných podmínek.⁴⁹

K dalším zákazům patří:⁵⁰

- ty, které jsou výslovně uvedené jinde v kodexu;⁵¹
- zákazy plynoucí z povahy věci, byť nejsou výslovně v kodexu uvedeny;⁵²
- soudní zákazy manželství;⁵³
- administrativní zákazy manželství.⁵⁴

1.3 Dispenzování od překážek

*„Dispenz znamená zbavení vázanosti zákonem ryze církevním ve zvláštním případě a ze spravedlivého a rozumného důvodu, zejména když je to vhodné pro duchovní prospěch věřícího (věřících). Jde o individuální výjimku ze zákona poskytnutou nositelem veřejné církevní moci – zpravidla ordinářem.“*⁵⁵ Podrobně se okolnostem udělování dispenze obecně věnuje CIC/1983 v kán. 85 – 93.

S ohledem na manželské překážky Kodex kanonického práva rozlišuje překážky absolutně nedispensovatelné (ty vycházejí z božského práva) a dispensovatelné plně nebo částečně (ty vycházejí z práva církevního). V případě dispensovatelnosti překážek

48 CIC/1983 kán. 1105.

49 Srov. CIC/1983 kán. 1125.

50 Srov. NĚMEC, D. s. 86 – 88.

51 Srov. CIC/1983 kán. 1083 § 2, kán. 1091 § 4, kán. 1102 § 3, kán. 1114, kán. 1115, kán. 1118, kán. 1124nn.

52 Srov. CIC/1983 kán. 694 § 1 odst. 2, kán. 729, kán. 603, kán. 604, kán. 605, kán. 1191, kán. 1707.

53 Srov. CIC/1983 kán. 1684.

54 Srov. CIC/1983 kán. 1077.

55 HRDINA, Antonín. Kanonické právo. Plzeň, A. Čeněk 2011. s. 97.

je pak pravomoc k udělení dispenze rozdělena mezi Apoštolský stolec a místního ordináře. V určitých případech (a pro některé překážky) může mít dispenzační oprávnění také farář (resp. kompetentní oddávající). Pro některé tajné překážky může mít dispenzační oprávnění i zpovědník.⁵⁶ „*Na udělení dispenze není právní nárok.*“⁵⁷

Na míru oprávnění, na kompetenci pro dispenzování mají vliv následující okolnosti či situace:

- okolnosti běžné – uděluje se řádná dispenz upravená kán. 1078;
- okolnosti mimořádné (nebezpečí smrti alespoň jednoho z nupturientů) - uděluje se mimořádná dispenz pro tuto situaci upravená kán. 1079;
- okolnosti mimořádné (jiná naléhavá nutnost, která z vážného důvodu nesnese odkladu na dobu po obdržení dispenze).

1.3.1 V běžné situaci

Jak již bylo zmíněno udělování řádné dispenze v běžných situacích, za běžných okolností stanovuje CIC/1983 kán. 1078. Místní ordinář je oprávněn dispenzovat (své podřízené kdekoli pobývajícím a všechny pobývajícím právě na jeho území) ode všech překážek s výjimkou těch, které jsou ve výhradní kompetenci Apoštolského stolce.⁵⁸ Apoštolskému stolci je vyhrazena dispenz od

- překážek vzniklých ze svátosti svěcení nebo z veřejného doživotního slibu čistoty v řeholní společnosti papežského práva;⁵⁹
- překážky zločinu.⁶⁰

⁵⁶ Srov. Tamtéž. s. 243.

⁵⁷ TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesiční právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997. ISBN 80-902045-2-X. s. 247.

⁵⁸ CIC/1983 kán. 1078 § 1.

⁵⁹ CIC/1983 kán. 1078 § 2 odst. 1.

⁶⁰ CIC/1983 kán. 1078 § 2 odst. 2; CIC/1983 kán. 1090.

Dispens se nikdy neuděluje od pokrevního příbuzenství v přímé linii nebo ve druhém stupni linie boční.⁶¹

Důvodem tohoto vyhrazení dispensační pravomoci Apoštolskému stolci je větší závažnost či dopad na společenství církve či život člověka než u překážek dispensovaných běžně a bez omezení.

1.3.2 V mimořádných situacích

Udělení mimořádné dispensy si žádá mimořádná okolnost, kterou je dle dikce Kodexu kanonického práva *nebezpečí smrti* či *jiná naléhavá okolnost (situace)*, která nesnese z vážného důvodu odkladu.

V nebezpečí smrti je oprávněn dispensovat ⁶²

- *místní ordinář* – jeho pravomoc je vymezena, jak již bylo řečeno kán. 1078, dále je kompetentní udělit dispens od všech veřejných i tajných překážek s výjimkou překážky svěcení a tedy samozřejmě jáhenského (a to bez ohledu na to, zda byl jáhen svěcen jako svobodný (celibátní), anebo ženatý (někteří trvalí jáhni, ve východních obřadech také někteří kněží), kněžského, i svěcení biskupského;⁶³
- *farář (teritoriálně příslušný), oddávající kněz nebo jáhen* s příslušnou jurisdikcí *nebo kněz i jáhen jen přítomný uzavření manželství*, pokud není možné obrátit se na místního ordináře⁶⁴; uvedení tedy mohou v této situaci dispensovat ve stejném rozsahu jako místní ordinář, opět s výjimkou překážky kněžského a tedy i biskupského svěcení; žádná dispensační pravomoc není přiznána oddávajícímu laiku, který má pravomoc oddávat dle ustanovení kán. 1112;⁶⁵
- *zpovědník (s příslušnou jurisdikcí i bez ní)* – může dispensovat pouze tajné překážky⁶⁶ (při zpovědi i mimo ni)

61 CIC/1983 kán. 1078 § 3.

62 Srov. NĚMEC, D. s. 79 - 80

63 CIC/1983 kán. 1079 a 1087.

64 CIC/1983 kán. 1079 § 2 a § 4.

65 CIC/1983 kán. 1112.

66 CIC/1983 kán. 1079 § 3, kán. 1074.

V naléhavém případě je oprávněn dispenzovat⁶⁷

- *místní ordinář* – jeho pravomoc je stanovena v kán. 1078, navíc je pak oprávněn dispenzovat od překážky zločinu, smí dispenzovat všechny tajné i veřejné překážky s výjimkou překážky trvalého slibu čistoty v řeholním institutu papežského práva a překážky svěcení;⁶⁸
- *farář (teritoriálně příslušný), oddávající kněz nebo jáhen* s příslušnou jurisdikcí *nebo kněz i jáhen jen přítomný uzavření manželství* – tito všichni mohou dispenzovat ve stejném rozsahu jako místní ordinář (všechny tajné případy překážek, výjimečně i veřejné), pokud není možné se na místního ordináře obrátit; žádná dispenzační pravomoc není přiznána (stejně jako u situace nebezpečí smrti) oddávajícímu laiku, který má pravomoc oddávat ve smyslu kán. 1112;⁶⁹
- *zpovědník (s příslušnou jurisdikcí)* může dispenzovat pouze překážky tajné⁷⁰, a to při zpovědi i mimo ni.

Pokud je využita mimořádná dispenzační pravomoc, je dispenzující osoba povinna udělení dispenze oznámit. Oznámení se koná k příslušné církevní autoritě dle kán. 1081 a kán. 1082. Mimořádné udělení dispenze je povinnost také zaznamenat, je-li to možné, resp. není-li to vyloučeno např. z důvodu zachování zpovědního tajemství.⁷¹ Přehled možností udělení dispenze od manželských překážek je obsažen v následující tabulce.

67 Srov. NĚMEC, D. s. 80 – 81.

68 CIC/1983 kán. 1080.

69 Tamtéž.

70 Tamtéž; CIC/1983 kán. 1074.

71 Srov. NĚMEC, D. s. 81, 83.

Tabulka č. 1: DISPENZE MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽEK						Poznámky
Manželský svazek kán. 1085	Z přirozeného práva vylučuje uzavření manželství.	NELZE DISPENZOVAT		I nedokonané tvoří překážku. Odpadá zánikem manželství, prohlášením manželství za neplatné.		
Tělesná neschopnost kán. 1086	Z přirozeného práva vylučuje uzavření manželství.	NELZE DISPENZOVAT				
Únos, zadržování ženy kán. 1089	Pokud je důvodem únosu či zadržování zamýšleny sňatek,	NELZE DISPENZOVAT		Zplatnění: žena osvobozená z moci únosce, v bezpečném místě, dobrovolně volí manželství.		
Pokrev. příbuz. v přímé linii kán. 1091 § 1	Z přirozeného práva vylučuje uzavření manželství.	NELZE DISPENZOVAT				
	ŘÁDNÁ DISPENS normální okolnosti	MIMOŘÁDNÁ DISPENS				
		NEBEZPEČÍ SMRTI (k. 1079)		NALÉHAVÁ NUTNOST (k. 1080)		
		Ordinář je v dosahu	Ordinář není v dosahu	Ordinář je v dosahu VEREJNÉ I TAJNÉ PŘEKÁŽKY	Ordinář není v dosahu POUZE TAJNÉ PŘÍPADY (OBVYKLE TAJNÉ PŘEK., VÝJIMEČNĚ I VEREJNÉ)	
Věk kán. 1083	Ordinář	Ordinář	1. Farář 2. Delegovaný kněz či jáhen 3. Přítomný kněz či jáhen (kán. 1116 § 2) 4. Zpovědník: jen tajné překážky, ve zpovědi i mimo ni (dále „***“)	Ordinář	1. Farář 2. Delegovaný kněz či jáhen 3. Přítomný kněz či jáhen (kán. 1116 § 2) 4. Zpovědník: pouze tajné překážky, ve zpovědi i mimo ni (dále „***“)	Dispens možná jen po hranici biologické vyspělosti. Jinak je překážka na základě principů přirozeného práva nedispenzovatelná.
Různost náboženství kán. 1086	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Dispens za podmínek v kán. 1125 a 1126. V pochybnostech o křtu je manželství platné.
Svěcení kán. 1087	Apoštolský stolec	Ordinář jen u jáhna	Jen u jáhna ***	NELZE DISPENZOVAT		
Řeholní slib trvalé čistoty kán. 1088	AS – papež. práva Ordinář – diecéz. práva	Ordinář	***	Ordinář – jen diec. práva	*** Jen diecéz. práva	V naléhavé nutnosti lze dispenzovat sliby jen v řeholních institucích diecézního práva, v nebezpečí smrti i v ŘI papežského práva.
Zločin (vražda manž. partnera) kán. 1090	Apoštolský stolec	Ordinář	***	Ordinář	***	Překážka vzniká na základě vraždy za úmyslu dosáhnout manželství (<i>coniugicidium</i>).
Pokrevní příbuzenství v boční linii kán. 1091 § 2–4	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Dispens možná v 4. stupni, mimořádně ve 3. stupni. Nikdy se nedává v 2. stupni.
Afinita (švagrovství) kán. 1092	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Překážka pouze v přímé linii s pokrevními příbuznými manželského partnera či partnerky.
Veřejná počestnost kán. 1093	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Překážka jen v 1. stupni přímé linie s pokrevními příbuznými partnera či partnerky.
Zákonné příbuzenství kán. 1094	Ordinář	Ordinář	***	Ordinář	***	Překážka v celé přímé linii a v 2. stupni boční linie.

2. Manželská překážka různosti náboženství

Ratio překážky různosti náboženství spočívá v ochraně víry pokřtěné strany, garantování víry a křesťanské výchovy dětí a nakonec i v dosáhnutí úplného a plného společenství manželského života mezi mužem a ženou i po stránce náboženské.

*„V kanonické terminologii má překážka název *impedimentum disparitatis cultus*. Latinský termín *dispar* znamená nerovný, nerovnocenný, rozdílný, nestejný, různý anebo cizí. Pojem *cultus* lze přeložit jako pěstování, uctívání, úcta, kult nebo způsob života. Podle těchto významů by překážka *disparitas cultus* znamenala nestejně uctívání Boha, tedy rozdílný kult, jako nerovnocenné pěstování duchovního života anebo rozdílný způsob života založený u jednoho na víře a lásce v Boha a z toho vycházejících zásadách a u druhého na nevěře a zásadách odlišných od křesťanských principů a hodnot. Uvádí se také jako překážka rozdílnosti náboženství.“⁷²*

Manželskou překážku **různosti náboženství** (*disparitas cultus*) upravuje CIC/1983 v kánonu 1086.

„Neplatné je manželství mezi dvěma osobami, z nichž jedna je pokřtěná v katolické církvi nebo do ní přijatá a druhá je nepokřtěná.“⁷³

Od této překážky se může udělit dispens až po splnění podmínek v kán. 1125 a 1126.⁷⁴ Jestliže některá strana je v době uzavření manželství obecně považována za pokřtěnou nebo jestliže její křest byl pochybný, předpokládá se podle kán. 1060 platnost manželství, dokud se s jistotou neprokáže, že jedna strana je pokřtěna a druhá není.“⁷⁵

Ze znění kánonu jednoznačně vyplývá, že se jedná o případ, kdy osoba, s níž má katolická strana uzavřít manželství, je nepokřtěná. U osoby nepokřtěné se právně klade na roveň, zda jde o osobu s jinou náboženskou vírou či o osobu bez vyznání. Překážka chrání (ale zároveň také motivuje) dvojím účinkem. Jednak samotné manžele vede k hledání partnera se stejným náboženským smýšlením, jednak chrání víru katolického partnera a dětí. Podle původního ustanovení CIC/1983 na rozdíl od CIC/1917 se

72 IVAN, Jozef. *Zneplatňující manželské překážky: v kanonické normatíve východných katolíckých cirkví*. Michalovce: Misionár, 2007. ISBN 978-80-88724-29-2. s.142.

73 CIC/1983 kán. 1086 § 1.

74 CIC/1983 kán. 1086 § 2.

75 CIC/1983 kán. 1086 § 3.

překážka nevztahovala na katolické nupturienty, kteří společenství s katolickou církví přerušili formálním úkonem, protože zde nelze chránit víru osoby(partnera), který se jí sám dobrovolně zřekl. CIC/1917 (v kán. 1070) nezohledňoval skutečnost, zda osoba přerušila společenství s katolickou církví, a překážku různosti náboženství vztahoval na všechny katolíky. Tento přístup je třeba reflektovat v posuzování manželství, která byla uzavřena v době účinnosti starého kodexu (tedy do 26. 11. 1983 včetně) a na taková manželství nahlížet podle dřívější legislativy.⁷⁶ Nicméně ke změně v textu tohoto kánonu Kodexu kanonického práva došlo v říjnu 2009 motu proprio *Omnium in mentem* kterým papež Benedikt XVI. modifikoval pět kánonů Kodexu kanonického práva z roku 1983. Dva z nich se týkají svátosti svěcení, a další tři se vztahují k svátosti manželství. V manželských kánonech (1086 § 1, 1117 a 1124) změna spočívala v odstranění klauzule: „a neodpadla od ní formálním úkonem“ (*nec actu formali ab ea defecerit*). Fakticky jsme se tedy vrátili k dikci kodexu z roku 1917.⁷⁷

Manželství z hlediska občanského dosahu se řídí právem státním. Manželství katolíků podléhá právu kanonickému, což platí i v případě, že katolíkem je jen jeden z nupturientů. Obřadní příslušnost katolického nupturienta pak určuje uplatnění CIC nebo CCEO (případně obou kodexů, pokud do manželství vstupuje osoba latinského obřadu s osobou východního obřadu).

Při uzavírání manželství, pokud jeden z nupturientů přísluší k jiné křesťanské církvi či jinému náboženství, je třeba mít na zřeteli také předpisy jeho vlastního náboženského nebo církevního práva. Nesmí však být v rozporu s právem božským. Požadavek směřující k respektování právních norem prostředí nupturienta nepatřícího ke katolické církvi v CIC zmíněn není, uvádí ho však CCEO v kán. 780 § 2.⁷⁸

2.1 Historický vývoj překážky

Překážka různosti náboženství ve svém historickém vývoji šla v počátcích ruku v ruce s řešením otázky smíšeného manželství. Teprve až novověk přinesl oddělení těchto dvou problematik, překážka *disparitas cultus* se vyčlenila s vlastní právním dopadem. Okolnosti různosti náboženství sahají až k židovskému právu. Židé měli

76 Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 54 – 55.

77 Apoštolský list papeže Benedikta XVI. *Omnium in mentem* byl vydán ve formě motu proprio a datovaný 26. 10. 2009. List byl následně promulgován v AAS z 8. 1. 2010,1 a tak nabyl účinnosti od 9. 4. 2010.

78 Srov. NĚMEC, D. s. 24 – 25.

zakázáno brát si za manželky ženy pohanských národů.⁷⁹ Panovala důvodná obava z příklonu k modloslužbě. Požadavek je zdůrazňován napříč biblickými texty, přes proroky až k Novému zákonu. Prvotní církev sice zavrhovala manželství s pohany, ale tolerovala ho. Tolerance však byla, kvůli četnosti takových manželství, zrušena církevní normou. Již od dob Tertuliána⁸⁰ (okolo 150 – 225) byla tato manželství zakázaná a považovaná za vážný delikt, protože byla nebezpečím pro víru a mravy.⁸¹ Již sv. Pavel ve svých listech varuje před manželským soužitím křesťanů s nevěřícími (s pohany), aby se od nich nezkazili a zachovali si svoji víru a osobitost. „*Nedejte se zapřáhnout do cizího jha spolu s nevěřícími! Co má společného spravedlnost s nepravostí? A jaké spolužití světla s temnotou?*“ (2 Kor 6, 14) „*Žena je vázána zákonem, pokud žije její muž. Jestliže muž umře, je svobodná a může se vdát, za koho chce, ale jen v Kristu. Po mém soudu bude však pro ni lépe, zůstane-li tak; myslím, že i já mám Ducha Božího.*“ V Pánovi znamená, že se má provdat za křesťanského manžela.⁸² Sv. Pavel hovoří také o častých případech manželství křesťana s nevěřícím v prvních křesťanských komunitách: „*Ostatním pravím já, a ne už Pán: Má-li někdo z bratří ženu nevěřící a ona je ochotna s ním zůstat, ať ji neopouští. A má-li žena muže nevěřícího a on je ochoten s ní zůstat, ať ho neopouští. Nevěřící muž je totiž posvěcen manželstvím s věřící ženou a nevěřící žena manželstvím s věřícím mužem, jinak by vaše děti byly nečisté; jsou však přece svaté.*“⁸³ Výzvy a varování opakuje též císařské právo, jsou stanovovány četné zákazy. „Římští císaři Valentinián II. (375 – 392), Teodózius I. Veliký (379 – 395) a Arkádus (395 – 408) vydali zákaz uzavírání manželství mezi křesťany a Židy.“⁸⁴ Požadavek, který varuje před růzností náboženství v rámci manželského svazku, se objevuje brzy i v kanonickém právu. Již počátkem 4. století synod v Elvíře důrazně poukazuje na to, aby křesťanské ženy nevstupovaly do manželství s Židy a heretiky, tím spíše pak s pohanskými kněžími. Důvodem tohoto výslovného varování byla obava z nebezpečí pro jejich víru a výchovu dětí. Kánon 14 Chalcedonského ekumenického koncilu (451) stanovil manželskou překážku pro nižší kleriky: „*Poku je v některých provinciích dovolené ženit se lektorům a kantorům, tato svatá synoda rozhodla, že není dovoleno nikomu z nich vzít si za manželku heretičku. Ti, kteří by z takového svazku již měli děti, a dali je ,pokřtít‘ heretikům, musí je přivést*

79 Srov. Ex. 34,16.

80 Tertulián byl jedním z významnějších autorů starověku. Jeho dílo výrazně ovlivnilo latinskou církevní terminologii, křesťanské myšlení a učení.

81 IVAN, Jozef. *Zneplatňující manželské překážky: v kanonické normatíve východných katolíckých cirkví*. Michalovce: Misionár, 2007. ISBN 978-80-88724-29-2. s. 144.

82 1 Kor 7, 39.

83 1Kor 7, 12-14.

84 IVAN, Jozef. *Zneplatňující manželské překážky: v kanonické normatíve východných katolíckých cirkví*. Michalovce: Misionár, 2007. ISBN 978-80-88724-29-2. s. 144.

do společenství všeobecné církve. Pokud ještě nejsou ‚pokřtěné‘, nemohou je dát ‚pokřtít‘ heretikům. Nesmí je ani dát za manžela/ku heretikovi, Židovi nebo pohanovi, pokud osoba, která se žení s věřící stranou neprohlásí, že konvertuje k pravé víře. Pokud někdo poruší tento předpis svatého koncilu, bude podroben církevním sankcím.“⁸⁵ Přestože jednoznačně a pro celou církev nebyl vymezen dopad překážky různosti náboženství, vytvořil se postupně alespoň obyčej, který o ní vytvářel široké povědomí. K vymezení a zpřesnění překážky dochází v souvislosti se západním schizmatem, resp. reakcí na něj, a růstem počtu smíšených manželství v potridentské době. Teoretická rovina překážky se formovala již ve 13. století, kdy Durandis⁸⁶ formuloval myšlenku, že má být prohlášeno soudním výrokem za neplatné manželství s osobou, která se později prokáže jako nepokřtěná, avšak manželství s pokřtěným nekatolíkem má být považováno za platné. Konstituce papeže Benedikta XIV. Singulari nobis (1749) nařizuje používat tuto zásadu pro všechny pokřtěné a jasně potvrzuje, že skutečnost, kdy se osoba v manželství prokáže později jako nepokřtěná, působí neplatnost manželského svazku.⁸⁷

V souvislosti s takto pojímanou praxí vyvstávaly četné problémy a pochybnosti po stránce teoretické i praktické. Teorie řešila především otázku, je-li ‚polokřesťanské‘ manželství svátostné či nikoli. Na počátku novověku ještě mnoho teologů zastávalo názor, že takové manželství svátostné je. Opačné tendence chápání se projevovaly již v 19. st. a ve 20. st. zcela převládl opačný názor. Praktický pohled na na věc řešil otázku platnosti takových manželství, kde se vyskytla pochybnost o platnosti křtu jednoho z nupturientů. Ze zásady favor matrimonii⁸⁸ již principiálně vyplývá, že takové manželství (i v pochybnosti) je platné. V praxi tedy římská kurie žádala dispenz od této překážky pouze v případě nepochybně neplatného křtu. Pokud tato zjištění nepochybně neplatnosti přišlo až nějakou dobu po sňatku, v průběhu trvání manželství, muselo být manželství zplatněno. Přitom bylo požadováno, aby byl křest potvrzen řádným dokumentem, nikoli jen prohlášením nupturientů (např. proti praxi v USA).

CIC/1917 v kán. 1070 § 1 přejal výše uvedenou překážku, resp. přejal její vymezení, ovšem s rozdílem, že jí byli vázáni pouze katolíci a ne křesťané jiných vyznání, když uzavírají manželský svazek s nepokřtěnou osobou.⁸⁹

85 Tamtéž. s. 145.

86 Wilhelmus Durandis (cca 1237 - 1296), kanonista a univerzitní profesor

87 Srov. NĚMEC, D. s. 53 – 54.

88 favor matrimonii – přízeň manželství

89 Srov. NĚMEC, D. s. 54.

2.2 Současný pojem překážky v CIC/1983 a v CCEO

Rovněž CIC/1983 převzala pojem překážky v témže smyslu a obsahové plnosti, jak ji vymezoval CIC/1917. Oproti CIC/1917 však zavedla nové omezení - jak již bylo řečeno výše – překážku nevztahovala na ty nupturienty, kteří s katolickou církví přerušili společenství formálním úkonem. To se ale již nyní změnilo a navrátilo k předchozí praxi.

Současný text kodexu v kán. 1086 § 1 říká: *„Neplatné je manželství mezi dvěma osobami, z nichž jedna je pokřtěná v katolické církvi nebo do ní přijatá, a druhá je nepokřtěná.“*

Ohledně motivace pro vydání tohoto motu propria papež Benedikt XVI uvádí: *„Zkušenost uplynulých let však naproti tomu ukazuje, že toto nové zákonné ustanovení způsobilo nemalé pastorační problémy. Především se projevilo jako obtížné v jednotlivých případech prokázat existenci a posoudit praktickou strukturu onoho actus formalis defectionis ab Ecclesia s ohledem na jeho teologickou podstatu i kanonické aspekty. Z toho pramenily mnohé potíže jak v pastorační službě, tak v soudní praxi. Dokonce se jevílo, že z této nové legislativy – alespoň nepřímo – povstávalo určité usnadnění odpadu od víry, ba takřka popud k němu v regionech, kde je malý počet katolických věřících nebo kde platí nespravedlivé zákony týkající se manželství, zavádějící nespravedlivou diskriminaci mezi občany z náboženských důvodů. Nadto se komplikoval návrat těchto pokřtěných, pokud chtěli po rozvratu předchozího manželství uzavřít nové kanonické manželství. Nakonec – aniž uvádíme ještě další důvody – nemálo takových manželství se pro církev stávalo de facto takzvaným klandestinním manželstvím.“*

Dr. Botek v článku, zabývající se mimo jiné i touto konotací uvádí: Jistě se ozvou hlasy, tvrdící, že uvedená změna je krokem zpět k pojetí v době vydání dekretu *Ne temere* v r. 1907 a jedná se o ústup od výdobytků Druhého vatikánského koncilu. Ale jak je vidět v celého historického průřezu vývoje snahy církve vymezit osoby vázané kanonickou formou, jedná se o stálé hledání způsobu, který by maximálně vyhovoval potřebám dané doby. A každý z dosud vyzkoušených konceptů měl svá úskalí. Stávající iniciativa papeže Benedikta XVI. tedy nevychází z nějakého staromilství, ale je motivována snahou vyřešit problémy vzešlé z úpravy předchozí. Z pohledu soudce považují za největší obtíž právě posouzení platnosti manželství osob „odpadlých formálním aktem“ v období od účinnosti CIC 1983 do účinnosti Oznámení Papežské

rady pro legislativní texty. Po jeho účinnosti už je pak alespoň *actus formalis defectiois ab Ecclesia* přesně vymezen. Bohužel soudci se této problematice nevyhnou, protože ustanovení *motu proprio Omnium in mentem* není retroaktivní a bude se vztahovat pouze na manželství uzavřená po jeho vstoupení v účinnost 9. 4. 2010.⁹⁰

V každém případě, hovoříme-li o překážce, je nutné mít jistotu, že jeden z nupturientů není pokřtěn. Manželství se těší přízni práva (*favor iuris*), proto v případě, že se vyskytne o křtu pochybnost, nebrání tato skutečnost uzavření manželského svazku a není ani důvodem, aby bylo manželství prohlášeno za neplatné. Za neplatné může být prohlášeno v případě, když se získá nepochybná jistota, že jeden z nupturientů nebyl v době uzavření manželství pokřtěn.

Překážka různosti náboženství se zpočátku vyvíjela spolu s řešením otázky smíšených manželství, postupem doby se jejich vývoj rozdělil se samostatnými právními dopady. Dnes tedy je třeba od překážky různosti náboženství otázku smíšeného manželství odlišit. Tato skutečnost postihuje manželství mezi dvěma křesťany (jsou tedy příslušníky jednoho náboženství) ale s různým vyznáním. V situaci, kdy pouze jeden partner z manželů je katolického vyznání, je takovou situaci oprávněno řešit katolické církevní právo. Případ smíšeného manželství nahlíží církev jako méně závažný, proto je tato situace důvodem ‚pouze‘ pro zákaz manželství.⁹¹

Překážka různosti náboženství se řadí mezi překážky dispenzovatelné. Dispenz uděluje místní ordinář. Pro udělení dispenze od překážky různosti náboženství platí stejné podmínky jako pro udělení dovolení uzavřít smíšené manželství:⁹²

- je třeba, aby katolický nupturient prohlásil a příslibil, že je připraven ochraňovat svou víru a podle svých sil se snažit o katolický křest dětí stejně jako o jejich katolickou výchovu;
- nekatolický nupturient musí být o příslibech katolického nupturienta včas informován
- ani jeden z nupturientů nesmí vylučovat cíle a podstatné vlastnosti manželství, jsou o nich oba řádně poučeni

90 Srov. Botek, Libor. Příčiny a důsledky *Motu Proprio Omnium in mentem* ve vztahu k manželskému právu, *Studia theologica* 2011, 13(2):49-58, zde s. 57 – 58.

91 Srov. CIC/1983 kán. 1124 – 1129.

92 CIC/1983 kán. 1125.

- podle partikulárního práva⁹³ se toto děje při sepisování snubního protokolu, kdy katolický nupturient své přísliby stvrzuje písemně a nekatolický nupturient rovněž písemně potvrzuje, že o nich byl informován; pokud by toto po svém informování odmítl podepsat, postačí potvrzení tohoto faktu jak farářem, který odpovídá za předsňatkové řízení, tak jedním svědkem, jímž může být katolický nupturient.⁹⁴

Překážku různosti náboženství v CCEO upravuje kán. 803⁹⁵ shodně s úpravou CIC/1917 § 1. Překážka tedy zavazuje pouze katolíky. CCEO nestanovuje výjimku pro katolíky, kteří odpadli od společenství s katolickou církví. Ve východní katolické církvi jsou tedy i tito vázáni překážkou různosti náboženství.⁹⁶ „CCEO v kán. 803, § 1 stanovuje, že nemůže platně slavené manželství s nepokřtěným. Nicméně navzdory neústupnosti a přísnosti starověkého práva dnešní církve se zřetelem na přirozené právo každé osoby uzavřít manželství, uplatňuje v této věci kanonickou zásadu oikonomia, epikeia, tedy vlídnosti a od této překážky dispenzuje. Pro podmínky dispenze uplatňuje kán. 814, který se týká dovolení pro slavení smíšených manželství mezi východními katolíky a pokřtěnými nekatolíky.“⁹⁷

Překážka různosti náboženství není specifikem CIC/1983 či CCEO, existuje i u jiných náboženství, kde bývá řešena někdy až příliš rezolutně. Tuto problematiku nahlédneme níže.⁹⁸

Z pohledu překážky je různorodá nauka i praxe v pravoslavných církvích. V pravoslavných církvích byzantského obřadu se vychází zásadně z kán. 72 trulánské synody (r. 691-692): „Jelikož není třeba míchat, co se nemá, ani spojit vlka s ovečkou a co přísluší Kristu s údělem hříšníků.“⁹⁹ Kánon tedy stanovuje nemožnost manželství s heretikem, přičemž zde není rozlišen heretik a nepokřtěný. Proto pravoslavná církev byzantského obřadu zpravidla požaduje, aby dosud nepokřtěný nupturient přijal před svatbou křest v pravoslavné církvi. Mezi jednotlivými pravoslavnými církvemi byzantského obřadu (mnohdy i uvnitř nich) však dochází k častému nesouladu. V arménské církvi je na překážku nahlíženo jako na rušící od 7. st. Opakem tomu je

93 CIC/1983 kán. 1126.

94 Srov. NĚMEC, D. s. 56.

95 CCEO kán 803.

96 Tamtéž.

97 IVAN, Jozef. *Zneplatňující manželské překážky: v kanonické normativě východních katolických církví*. Michalovce: Misionár, 2007. ISBN 978-80-88724-29-2. s. 148-149.

98 Tamtéž.

99 IVAN, Jozef. *Zneplatňující manželské překážky: v kanonické normativě východních katolických církví*. Michalovce: Misionár, 2007. ISBN 978-80-88724-29-2. s. 146.

u pravoslavných církví koptského, etiopského a syrského obřadu. Chaldejský obřad zakazuje takové manželství pouze mezi křesťanskou ženou a nepokřtěným mužem.¹⁰⁰

České sekulární právo překážku různosti náboženství nezná.

100 Srov. NĚMEC, D. s. 56.

3. Možnost dispence překážky *disparitas cultus*

„Dispence neboli zbavení vázanosti zákonem ryze církevním ve zvláštním případě může udělit v mezích své působnosti osoba vybavená výkonnou pravomocí, ale i osoba, které moc dispencovat uděluje výslovně nebo nepřímou samo právo nebo zákonné zmocnění.“¹⁰¹

Dispence uvolňuje z účinků ryze církevního zákona vždy pro jednotlivý případ. Jde o správní akt prováděný církevní autoritou, která k němu obdržela oprávnění. Dispence může být udělena reskriptem i jiným přípisem, rovněž ústně.¹⁰²

„Neplatné je manželství mezi dvěma osobami, z nichž jedna je pokřtěná v katolické církvi nebo do ní přijatá a druhá je nepokřtěná. Od této překážky se může udělit dispence až po splnění podmínek v kán. 1125 a 1126. Jestliže některá strana je v době uzavření manželství obecně považována za pokřtěnou nebo jestliže její křest byl pochybný, předpokládá se podle kán. 1060 platnost manželství, dokud se s jistotou neprokáže, že jedna strana je pokřtěna a druhá není.“¹⁰³

Okolnosti dispence překážky *disparitas cultus* vycházejí z těchto dvou stěžejních kánonů a dále navazují i na další kánony CIC/1983. Překážka je ze spravedlivého důvodu dispencovatelná, pokud katolická strana prohlásí svoji připravenost chránit se před ztrátou víry, pokřtít a vychovávat děti narozené z tohoto manželského svazku v katolické církvi. Nepokřtěná strana by měla vzít závazek pokřtěné strany na vědomí a obě strany nesmí zároveň vylučovat účel manželství a jeho podstatné vlastnosti.¹⁰⁴ Dispence uděluje:

- v běžné situaci, za normálních okolností - *ordinář*
- mimořádnou dispence, v případě nebezpečí smrti¹⁰⁵ - *ordinář (je-li v dosahu)*

101 CIC/1983 kán. 85.

102 TRETERA, Jirí Rajmund. *Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1993. s. 85.

103 CIC/1983 kán. 1086.

104 Srov. CIC/1983 kán. 1125, 1126.

105 CIC/1983 kán. 1079.

- mimořádnou dispenz, v nebezpečí smrti¹⁰⁶, není-li v dosahu ordinář – *farář, delegovaný kněz či jáhen, přítomný kněz či jáhen,*¹⁰⁷ *zpovědník (jen tajné překážky, ve zpovědi i mimo ni)*
- mimořádnou dispenz v naléhavé nutnosti¹⁰⁸ - *ordinář (je-li v dosahu), veřejné i tajné překážky*
- mimořádnou dispenz v naléhavé nutnosti¹⁰⁹, není-li ordinář v dosahu, jen tajné případy (obvykle tajné překážky, výjimečně veřejné) – *farář, delegovaný kněz či jáhen, přítomný kněz či jáhen,*¹¹⁰ *zpovědník (pouze tajné překážky ve zpovědi i mimo ni)*

V případě pochybnosti o křtu je manželství platné.

3.1 Různé varianty této překážky a jejich problémy

V dnešním světě se stále více rozrůstají nejen běžné kontakty ale i blízké vazby mezi křesťany a příslušníky jiných náboženství. Tyto vztahy se sice liší od vztahů mezi církvemi a církevními společenstvími, které sledují stejný cíl, obnovit jednotu, již si Kristus přál mít napříč všemi svými učedníky, a které se správně nazývají ekumenické. V praxi se tyto mezináboženské vazby s ekumenickými vztahy hluboce ovlivňují. Spolupráce s jinými věřícími může prohlubovat náboženský pohled na věc spravedlnosti a míru, podpory rodinného života, respektování menšin. Zároveň může poukázat na řadu nových otázek současné doby.¹¹¹

V dnešním moderním plně otevřeném světě dochází v mnoha zemích a velmi často k manželstvím buď smíšeným nebo k manželstvím s rozdílným náboženským vyznáním. Tento prostor si vyžaduje mimořádnou pozornost nejen manželů a blízké rodiny, ale také pastýřů. Nutno říci, že manželství katolíka s nepokřtěným vyžaduje

106 Tamtéž.

107 CIC/1983 kán. 1116 § 2.

108 CIC/1983 kán. 1080.

109 Tamtéž.

110 CIC/1983 kán. 1116 § 2.

111 *Direktář k provádění ekumenických principů a norem.* Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1995. s. 90-91.

mnohdy, není to však pravidlem, pozornost ještě větší. Katolická církev vnímá tyto situace velmi pozorně a snaží se být nablízku citlivou pastorační přízní a pomocí. K problematice nestandardních okolností manželství, kterými manželství s rozdílností náboženství jistě jsou, věnuje katolická církev také řadu oficiálních podpůrných dokumentů.

Manželská překážka *disparitas cultus* je překážkou rozdílnosti náboženství. Tato rozdílnost se může do manželství promítnout v různých modifikacích – manželství pokřtěného katolíka s nepokřtěným ateistou, manželství pokřtěného katolíka s nepokřtěným tolerantním(ateistou) a manželství pokřtěného katolíka s osobou jiného náboženského přesvědčení (budhismus, hinduismus, islám, židovství). Pokud uzavře manželský svazek pokřtěná katolická strana s osobou jiné křesťanské církve, hovoříme o manželství smíšeném, které je vedeno po právní stránce jinými ustanoveními Kodexu kanonického práva a rovněž tak se v těchto případech může lišit i nabídka pastorační péče.

Základní právo na uzavření manželství explicitně v Kodexu kanonického práva vyjadřuje kán. 1158: „*Manželství mohou uzavřít všichni, kterým to právo nezakazuje.*“ Kanonistika toto právo nazývá základním také ve vztahu ke kán. 219: „*Všichni křesťané mají právo zvolit si bez jakéhokoli donucení životní stav.*“

Vstup do manželského života má však nesmírný dopad na následný život manželů v rovině praktické i duchovní. Hledisko církevního práva se zaměřuje na tyto aspekty, důsledky, které jsou právně významné a jichž by si měli manželé být dobře vědomi:¹¹²

- vzniká manželský svazek (svou povahou) trvalý a výlučný;¹¹³
- platným manželstvím mezi křesťany vzniká svátostné manželství, které má charakter trvalé svátosti;¹¹⁴
- rovnost práv a povinností mezi manželi ohledně manželského práva (při zachování přirozené rozdílnosti muže a ženy);¹¹⁵

112 NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 28.

113 CIC/1983 kán. 1134 § 1.

114 Srov. CIC/1983 kán. 11345 § 2, Katechismus katolické církve č. 1534n.1661.r

115 Srov. CIC/1983 kán. 1135.

- pro rodiče vzniká primární právo a povinnost nedílné výchovy dětí;¹¹⁶
- ohledně určení rodičů vychází kanonické právo ze zásad římského práva (matka je vždy jistá, otec nejistý);¹¹⁷
- děti zplozené z platného nebo putativního (zdánlivého, domnělého) manželství jsou manželské (legitimní, zákonitě)¹¹⁸

CCEO (kán. 776 § 2. 777) není v ustanoveních důsledků manželství tolik obsáhlý. Pojednání o legitimním původu dětí přenechává partikulárnímu právu.

V situacích, kdy dochází k potkávání se, prolínání náboženských kultur a náboženské příslušnosti je třeba mít na zřeteli vždy velmi citlivý přístup, respekt, toleranci, pochopení, trpělivost. Tím spíše, pokud se jedná o manželský svazek, manželské pouto. V neposlední řadě by se pak měla u obou stran předpokládat vzájemná znalost prostředí, životních hodnot, životního stylu, zvyklostí nejen civilních, občanských, ale také těch, a to možná v případě církevního sňatku především, zvyklostí vyplývajících z kultury a praxe náboženské. Snadno by totiž mohla predikce respektu a tolerance přejít v predikci i realitu menších či větších nesnází, které by se ve výsledku netýkaly ‚pouze‘ samotných manželů, ale výrazně by zasahovaly do života celé rodiny (rodin) a především by neblaze ovlivnily výchovu a budoucí život z manželství narozených dětí.

Kodex kanonického práva v kán. 1055 § 2 říká: „Mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí.“ Svátostnost manželského svazku bychom mohli pojmout jako zásadní motivaci k manželskému spojení muže a ženy stejného vyznání, v našem případě katolického. Svátost manželství totiž rozmnožuje posvěcující milost, uděluje specifickou milost, která pak zvláštním způsobem působí na celý manželský život¹¹⁹, především pak na lásku manželů. Všeobecné povolání ke svatosti je pro manžele specifikováno „přijatou svátostí a uskutečňuje se ve vlastním rámci manželského a rodinného života.“¹²⁰ Manželé jsou povoláni, aby své manželství a sebe posvětili; proto by bylo nesprávné, kdyby svůj duchovní život prožívali vně nebo na okraji domácího života. Rodinný a manželský život, péče o děti a jejich výchovu,

116 Srov. CIC/1983 kán. 1136.

117 Srov. CIC/1983 kán. 1138 § 1.

118 Srov. CIC/1983 kán. 1138 § 2. 1137. 1139.1140.

119 Srov. *Gaudium et spes*, 48.

120 Jan Pavel II., *Familiaris consortio* č. 56: Zvon, Praha 1992.

úsilí zajistit obživu rodiny a zlepšit její finanční postavení, společenský styk s druhými lidmi, to všechno – tak lidské a všední – je právě to, co křesťanští manželé mají pozvednout na nadpřirozenou rovinu.“¹²¹ Dosáhnout plně tohoto ideálu je pro manželství s rozdílností náboženského vyznání v podstatě nemožné. Přesto Katechismus katolické církve hovoří o manželství s rozdílností kultu velmi vstřícně a nadějně: „*V manželstvích s rozdílností kultu má katolický manžel zvláštní úkol: ,nevěřící muž je totiž posvěcen skrze svou ženu a nevěřící žena je posvěcena je posvěcena skrze svého muže‘¹²². Je to veliká radost pro křesťanského manžela a pro církev, vede-li toto ,posvěcení‘ ke svobodnému obrácení druhého manžela na křesťanskou víru.¹²³ Upřímná manželská láska, pokorné a trpělivé uskutečňování rodinných ctností v denním životě a vytrvalá modlitba mohou připravit dosud nevěřícího manžela (manželku), aby přijal(a) milost obrácení.“¹²⁴*

Rozdílnost náboženství v rámci manželského svazku nemusí být ale pro manželství nepřekonatelnou překážkou. Záleží především na manželech samotných, jakou budou mít míru vůle dát dohromady, co každý z nich přijal ve vlastním náboženském společenství, prostředí, jak k sobě budou tolerantní. Svým způsobem rozdílnost může život manželů i život rodinný velmi obohatit a dát mu širší rozměr vzájemného poznání lidského, civilního i náboženského.

Papež František vnímá manželství rozdílnosti kultu jako výsostný prostor pro mezináboženský dialog. „*Manželství katolíka s nepokřtěnou osobou představují přednostní místo mezináboženského dialogu. Nesou s sebou zvláštní nesnáze jak vzhledem k identitě křesťanské rodiny, tak v oblasti náboženské výchovy dětí. Počet rodin tvořených manžely rozdílného náboženství, který roste v misijních oblastech a také v zemích s dlouhou křesťanskou tradicí, vyžaduje naléhavě pastorační péči, která se bude lišit podle různých společenských a kulturních podmínek. V některých zemích, kde neexistuje náboženská svoboda, je křesťanský partner kvůli uzavření sňatku povinen přestoupit k jinému náboženství a nemůže slavit kanonické manželství dispenzí ani dát pokřtít své děti. Musíme proto zdůrazňovat nutnost respektování náboženské svobody pro všechny. Z toho plyne, že je třeba věnovat zvláštní pozornost osobám, které uzavírají takové manželství, a to nejen v období před svatbou. Mimořádné problémy*

121 MARTÍN, José Manuel. *Souhrn křesťanské víry: Víra církve v 41 tématech*. Překlad ze španělského originálu Blanka Čeplová. Brno: Axis, 2017. ISBN 978-80-88037-13-2. s. 224.

122 1 Kor 7, 14.

123 Srov. 1 Kor 7, 16.

124 *Katechismus katolické církve*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-488-1-7192. 1637.

řeší manželé a rodiny, v nichž jeden partner je katolík a druhý je nevěřící. V těchto případech je nezbytné svědčit o schopnosti evangelia vstoupit do takových situací, aby byla umožněna výchova dětí v křesťanské víře.¹²⁵

I když CIC/1983 obsahuje silný pastorační aspekt, ustanovení pro pastorec manželství a rodiny jsou poměrně útlá. Je však možné čerpat z posynodální adhortace Jana Pavla II. O úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* z r. 1981. Rostoucí počet manželství mezi katolíky a jinými křesťany, stejně tak i mezi katolíky a nepokřtěnými si žádá smysluplnou, efektivní a zejména zvláštní pastorační péči. K tomuto účelu přispívají dokumenty Svatého stolce a biskupských konferencí a ty jsou uplatňovány v různých místních podmínkách.¹²⁶ Pastorační péče o manželství ukazuje jasně na ideál, ke kterému máme směřovat, představuje tedy primárně určitou standardní situaci, od níž se odvíjí chápání pastorační pomoci ve svízelných situacích. K těm náleží také problematika nábožensky rozdělených manželství (manželství smíšená i manželství s odlišnou náboženskou příslušností, z pohledu katolické církve především katolický partner s nepokřtěnou osobou. Plodná pastorec pracuje se třemi zásadami:¹²⁷

- je třeba znát, co pro druhého partnera znamená jeho víra a co pro něj z jeho víry vyplývá, ze strany katolického partnera pak vést příkladem a slovem k pochopení, případně i přijetí katolické víry;
- vyhnout se porušování náboženské svobody a pravdivosti v mezináboženských a ekumenických vztazích;
- podporovat manžele v tom, co je spojuje a toto pouto posilovat

Tyto zásady mají za cíl respektovat náboženskou svobodu, zvláště v situacích, kdy ve vztazích mezi mužem a ženou mohou nastat v tomto smyslu zvláštní potíže, nepochopení nebo i nepatřičný nátlak na změnu přesvědčení. V manželství mezi katolíky a nepokřtěnými jsou časté situace, kdy se nepokřtěný/á manžel/ka hlásí k jinému náboženství. V takovém případě má být jeho přesvědčení respektováno ve smyslu prohlášení II. Vatikánského sněmu *Nostra aetate*, o vztazích s nekřesťanským

125 FRANTIŠEK, *Amoris Laeitia - Radost z lásky: posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Paulinky, 2016. ISBN 978-80-7450-225-5. s. 167.

126 *Familiaris consortio*, 78.

127 NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s. 39

náboženstvím. ¹²⁸ Je však také nemálo případů, a to především v sekularizované společnosti, kdy nepokřtěný partner nevyznává vůbec žádné náboženství. V takových situacích zajišťují biskupské konference a jednotliví biskupové přiměřená opatření, zaměřená k tomu, aby si katolická strana uhájila a mohla svobodně praktikovat svoji víru a byla v tomto ohledu chráněna. To se vztahuje především na povinnost vyvinout maximální možné úsilí pro to, aby děti byly katolicky pokřtěny a vychovány.

Přínosnou „instruktáž“, jak manželství kvalitně a vzájemně naplnit láskou, pochopením a tolerancí a předejít tak či zvládnout již nastalé náročné okamžiky a nesoulady v praktické i teoretické, materiální i duchovní rovině, přináší papež František:

„Různé fantazie o idylické a dokonalé lásce jsou neúčinné, protože postrádají podněty k růstu. (...) Přednostní a nezbytný způsob, jak lásku v manželském a rodinném životě žít, projevovat a přivádět ke zralosti, je dialog. Vyžaduje ale dlouhý a náročný proces učení se. (...) Udělat si na sebe čas, hodnotný čas, který spočívá v trpělivém a pozorném naslouchání, dokud druhý nevyjádří všechno, co potřeboval sdělit. (...) K tomu patří setrvání ve vnitřním mlčení, abych mohl naslouchat bez hluku v srdci a mysli: oprostít se od všeho spěchu, odložit stranou své potřeby a neodkladné záležitosti, vytvořit prostor. Častokrát jeden z manželů nepotřebuje nějaké řešení svých problémů, ale jen chce, aby se mu naslouchalo. Musí vnímat, že je pochopena jeho bolest, zklamání, strach, hněv, naděje, sen. (...) Důležitá je schopnost vyjádřit to, co člověk cítí, aniž by druhého zraňoval; používat jazyk a způsob řeči, které mohou být druhým snadno přijaty nebo tolerovány, i když se sděluje náročný obsah; vyslovit svou kritiku, aniž si člověk vybijí hněv mstivým způsobem, a vyhýbat se moralizujícímu jazyku, jehož výlučným záměrem je druhého napadat, ironizovat, obviňovat a zraňovat. (...) Projevujte druhému pozornost a náklonnost. Láska překonává ty nejtěžší překážky. Když můžeme někoho milovat nebo když vnímáme, že jsme druhým milováni, dokážeme lépe pochopit, co chce vyjádřit a vysvětlit nám. Překonávejte křehkost, která nás vede ke strachu z druhého, jako by byl naším „konkurentem“. Velmi důležité je zakládat jistotu na pevných rozhodnutích, přesvědčeních a hodnotách.“¹²⁹

Každopádně musíme konstatovat, že problematika smíšených manželství a svazku s růzností náboženství není člověku a tedy ani církvi cizí, církve se jí snaží reflektovat ve svých dokumentech, a měla by tedy mít odraz především v době přípravy

128 JAN PAVEL II., *Familiaris consortio*, č. 78: Zvon, Praha 1992.

129 FRANTIŠEK, Papež. *Láska v manželství: Vklad velepisně lásky ve 4. kapitole exhortace Amoris Laetitia*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2017. ISBN 978-80-7566-002-2. s. 54-60.

na manželství. Specifika konkrétního páru v tomto případě navíc pravděpodobně zatíženého možnou neshodou či nepochopením v oblasti víry a duchovních hodnot, by měla být reflektována jak v době bezprostřední přípravy na svátost manželství, tak v době po uzavření sňatku a doprovázení i v dalším běžném manželském životě, jak k tomu vybízí i důrazy papežů Jana Pavla II a Františka.

3.1.1 Případ manželství s nevěřícím ateistou

Náboženství je staré jako lidstvo samo. Náboženský rozměr je pro lidskou bytost charakteristický již od jejího zrodu¹³⁰. Že neexistuje nereligiózní národ, tvrdil už římský filozof Marcus Tullius Cicero, a dnes je toto tvrzení i vědecky uznáno. Nejruznější filozofické argumentace užívané pro dokazování Boha ještě nemusí nutně vést k víře v něj. Potvrzují ale, že je taková víra logická. Víra je svobodnou odpovědí člověka Bohu a nikoli nezbytnou filozofickou dedukcí. Je proto vždy možné popření Boha člověkem.¹³¹ Rozšířenou myšlenkou pozitivního ateismu je skutečnost, že přijetí Boha je pro člověka potrestáním – kdyby totiž Bůh existoval nemohli bychom se těšit ve svém pozemském životě naprosté nezávislosti. Jiní dochází k popření Boha proto, že se domnívají nebo jsou i přesvědčeni, že náboženství (jako takové) a křesťanství zvláště je výsledkem nevědomosti a pověry.¹³² Pozitivní ateismus má zpravidla za následek aktivní odmítání Boha a náboženství vůbec.

Život a manželství s člověkem takto smýšlejícím jistě přináší četná úskalí a dá se očekávat, že bude v mnoha rovinách problematický. Právě proto se katolické církve k takovýmto situacím staví zdrženlivě, přesto však ne odmítavě, a vyžaduje k uzavření takového manželského svazku vyjádření biskupa a od věřící strany závazek, že si svoji víru zachová, pokřtí děti z manželství narozené a v katolické víře je bude vychovávat. Nevěřící strana musí se všemi okolnostmi a požadovanými závazky, které z manželského svazku s věřící osobou plynou, souhlasit a potvrdit souhlas svým podpisem. Ač se to na počátku nemusí jevit tolik zřejmé, toto přijetí a souhlas je zcela

130 MARTÍN, José Manuel. *Souhrn křesťanské víry: Víra církve v 41 tématech*. Překlad ze španělského originálu Blanka Čeplová. Brno: Axis, 2017. ISBN 978-80-88037-13-2. s.7.

131 *DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu: pastorální konstituce Gaudium et spes*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9. č. 19-21.

132 MARTÍN, José Manuel. *Souhrn křesťanské víry: Víra církve v 41 tématech*. Překlad ze španělského originálu Blanka Čeplová. Brno: Axis, 2017. ISBN 978-80-88037-13-2. s.13-14.

zásadní, neboť víra proniká celým životem, a ve vztahu pak může znamenat téměř každodenní problém. Je vhodné o věcech víry společně hovořit a v dialogu nalézt důstojnou, nenucenou formu bez nátlaku. Přílišná horlivost a přesvědčovací aktivity bez respektu k druhému by mohly vzájemné komunikaci spíše uškodit. Skutečnost, že partner nemůže být oporou v duchovním životě bude patrně náročnější v případě, kdy věřící stranou je žena. Tak či tak spolu manželé nemohou sdílet duchovní život společně a vztah bude po této stránce nerovnoměrný, protože nevěřící partner, byť bude mít mnoho zájmů na civilní úrovni, třeba i společných, na rovině duchovní bude postrádat adekvátně jiný prožitek. Nesoulad se potom stupňuje s narozením a výchovou dětí. Nebývá výjimkou, že se pak během manželství prohloubí nevyváženost vztahu natolik, že nevěřící partner bude pokládat ultimáta dokonce ve smyslu ‚bud’ já, nebo tvoje víra‘. Balancovat pak na tenkém ledě naprostého nepochopení a netolerance by bylo velmi vysilující. Další úhel pohledu na manželství takto nerovné v prožívání duchovního života přichází s narozením dětí. Ty jsou bezesporu požehnáním a radostným naplněním manželství, zároveň tento okamžik znamená nové aspekty již rodinného života a také mnoho nových často obtížně objasnitelných otázek ve smyslu: Proč s námi tatínek (maminka) nechodí do kostela? V neposlední řadě mohou krizové okamžiky nastat i v době, kdy budou pomoc potřebovat rodiče ve stáří. I zde se manželé nemusí sjednotit na potřebném postoji.

Trhlinám v manželském svazku, způsobeným nepochopením v záležitostech víry a duchovního prožívání, je vždy lépe předejít cílenou pastorační péčí a přípravou ještě

v době, kdy se snoubenci chystají manželství uzavřít. Stejně tak je vhodné v duchovním doprovázení pokračovat i v průběhu manželství. A pokud jsou tomu okolnosti příznivé, přizvat k této aktivitě nevěřícího partnera. Je možné se o pomoc a radu obrátit na kněze, který věřícího partnera v duchovním životě doprovází nebo na kohokoli z církevního (farního) společenství, ke komu má ta která osoba důvěru a kdo ji na druhou stranu dobře zná.

3.1.2 Příklad manželství s nevěřícím tolerantním

Tolerantní nevěřící přistupuje k existenci Boha, resp. popírá Boha vlastním chováním, ignorováním. Lze hovořit o pasivním (tolerantním) ateismu, který je označován také za slabý nebo nejistý. Takový člověk posuzuje jen vlastní „víru“, resp. pohled, názor na Boha, vlastní postoj k dogmatům.

I v takto uzavřeném manželství nastávají časté problematické situace, ve kterých záleží na míře lásky (nikoli ve smyslu zamilovanosti) a vůle k otevřenosti, toleranci a respektu jednoho partnera vůči druhému. Manželství s tolerantním nevěřícím může v jistém ohledu být náročnější než manželství s partnerem nevěřícím ateistou. Na jednu stranu je možné předpokládat, že bude s větší mírou tolerance a vstřícnosti pohlížet na potřeby duchovního života věřícího partnera, na straně druhé může dojít k tomu, že se vůči věřícímu partnerovi bude vymezovat v rámci jen své vlastní domnělé „víry“ a postoje k dogmatům. Manželství nebude svátostné, bude hrozit větší riziko rozvodu, bude mnohem náročnější vychovávat děti ve víře a žít naplno spiritualitu v manželství, pravděpodobné je i riziko morálních konfliktů ve svědomí a možná také ztráta víry. Stejně tak i v tomto případě víra pokřtěné strany může ale nemusí být překážkou pro trvalé, naplněné a radostné manželství. A stejně tak nemůžeme vyloučit ani možnost opačnou, tedy že tolerantní ateista se začne více ptát po důvodech víry svého věřícího partnera a že dospěje k poznání a revizi svých dosavadních postojů (či v rovině nadpřirozené mu bude dána milost víry).

3.1.3 Příklad manželství s protějškem jiné náboženské kultury

Ve 20. st. Došlo v katolické teologii k obratu v posuzování nekřesťanských náboženství. Druhý vatikánský koncil tento obrat jasně vyjádřil ve svých dokumentech, zejména v deklaraci *Nostra aetate*: *„Lidé čekají od různých náboženství odpověď na skryté záhady lidského bytí, které jako dříve, tak i dnes lidi do hloubi srdce znepokojují: Co je člověk? Jaký je smysl a cíl našeho života? Co je dobro, co je hřích? Jaký je původ a cíl utrpení? Jak se dosáhne pravého štěstí? Co je smrt, soud a odplata*

po smrti? A konečně: Co je to poslední a nevyslovitelné tajemství, jež obklopuje naši existenci, z něhož jsme vyšli a k němuž spějeme? (...)Katolická církev neodmítá nic, co je v těchto náboženstvích pravdivé a svaté. S upřímnou vážností se dívá na jejich způsoby chování a života, pravidla a nauky. Ačkoli se v mnohém rozcházejí s tím, co ona věří a k věření předkládá, přece jsou nezřídka odrazem Pravdy, která osvětluje všechny lidi. Sama však hlásá a je povinna neustále hlásat Krista, který je „cesta, pravda a život“ (Jan 14,6), v němž lidé nalézají plnost náboženského života a skrze něhož Bůh všechno smířil se sebou.“¹³³

Křesťanská církev se nyní u nekřesťanských náboženství snaží více než to, co je odděluje, vyzdvihnout to, co mají lidé a náboženství společné a co je vede k vzájemnému společenství. To, co je křesťanskému dědictví a nekřesťanským náboženstvím společné, tvoří dostatečný základ pro otevřený dialog a odhodlanou spolupráci.¹³⁴ Nekřesťanská náboženství, tedy i islám, již nejsou jednoznačně a bez rozlišování odsuzována jako hříšná scetá a falešná náboženství a jejich nauky a vzorce chování už nejsou paušálně odmítány.¹³⁵ Tam, kde vznikají bližší osobní vztahy je i možnost hlubší spirituální výměny. Spirituální hodnoty islámské mystiky nejsou v mnoha ohledech tolik vzdálené křesťanským spirituálním hodnotám.¹³⁶

Církev i přes toto přiblížení manželský svazek napříč náboženskými kulturami nedoporučuje, nicméně ani nezakazuje. Jako církevní instituce má ale svá pravidla obsažená v Kodexu kanonického práva, z kterých, pokud nejsou dodržena, plynou důsledky. Pravidla jsou závazná pro všechny pokřtěné katolíky.

Nakonec je možné říci, že v každém duchovně, spirituálně nesourodém manželství čelí obě strany mnohdy bolestným kompromisům. Podstatné ale pro vztah dvou lidí různého náboženského pozadí se jeví otázka, nakolik svou víru žijí, berou vážně, jsou ochotni k respektu, pochopení, k naslouchání druhým a nakonec i ke kompromisům.

133 *DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu: deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím Nostra aetate*. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9, s.551-552.

134 ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5. s. 146.

135 Srov. Tamtéž.

136 Srov. Tamtéž. s. 143.

4. Praxe udělování dispenze od této překážky v olomoucké arcidiecézi

Arcidiecéze olomoucká ve shodě s diecézí ostravsko-opavskou dosud nevydala soubornou příručku své partikulární normativy. I když několik pokusů o toto shromáždění předpisů již bylo podniknuto, pro aktuální zhodnocení je třeba vycházet ze zdroje, kterým je oficiální věstník arcidiecéze. Ten vychází pod názvem *Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis (ACO)* obvykle 10krát ročně. Věstník obsahuje jednak řadu oznámení, pokynů ordináře a zpráv z kurie i diecéze, a jednak také pokyny nemající často charakter normy, ale rozhodnutí, usměrnění atp. Jednotlivé diecéze (tudíž i arcidiecéze olomoucká) mají vlastní formuláře pro žádost a následné udělení manželských dispenzí. Pro ilustraci jsou uvedeny formuláře (viz. Příloha č. 1, č. 3, č. 5).

4.1 Partikulární pokyny a normy

Výčet ustanovení vztahujících s k této problematice není v partikulárním právu olomoucké arcidiecéze příliš rozsáhlý. Jednotlivá ustanovení jsou níže uvedena chronologicky a právě pro nečetnost těchto norem zde uvádíme všechna ustanovení, která zmiňují dispenz jako takovou, nejen situaci různosti náboženství speciálně.

*Důvody pro udělení dispenze od ohlášek (r. 1996)*¹³⁷

Cílem udělení dispenze v případě *disparitas cultus* nebo dovolení pro případ *mixta religio* od ohlášek, příp. asistence k sňatku je duchovní dobro alespoň jednoho ze snoubenců. Dispenz udělená bez spravedlivé příčiny je neplatná.

Důvody pro udělení dispenze jsou:

- *nedostatek času;*

¹³⁷ *ACO 1996/10, čj.3261-5/1996.*

- *obava ze zmaření sňatku;*
- *věková nerovnost.*

Ohlášky se (z ustanovení CIC) nekonají v případech, kdy jde o:

- *sňatky rodů, u nichž lze snadno zjistit překážky;*
- *smíšené a různé náboženství (nepokřtěný, nekatolík);*
- *sňatky tajné;*
- *sňatky uzavřené v nouzi.*

Je však nutné vykonat manifestační přísahu, že snoubencům nebrání žádná překážka uzavřít platné manželství.

V žádostech *disparitas cultus* a *mixta religio* je ale třeba zvážit spravedlivé důvody pro jejich udělení. Vždy je cílem udělení dobro, a to alespoň jednoho ze snoubenců. Na pravdivosti důvodů pak závisí platnost dispenze.

Obvyklé (či podobné) důvody, které se uvádějí:

- *osvojení dítěte (legitimatio proli);*
- *těhotenství (praegnantia);*
- *důvěrné přátelství (nimia familiaritas);*
- *vše ke svatbě připraveno (mnia praeparata sunt ad nuptias);*
- *snoubenci již žijí v civilní manželství (iam civiliter copulati);*
- *nekatolická strana se připravuje na křest (una pars in catechumenatu);*
- *již společně žijí (cohabitatio sub eodem tecto);*
- *vyšší věk jednoho ze snoubenců (od 24 let) (aetas superadulta);*

- *malá příležitost k seznámení (angustia loci);*
- *zájem o poznání víry a dobrá vůle při přípravě (aspectus fidei et bonae voluntatis in praeparatione ad nuptias);*
- *konvalidace civilního sňatku (convalidatio matrimonii civilis);*
- *morálnípovinnost sňatku (moralis obligatio matrimonium contrahere).*

Dispenzační formulář podepisuje farář nebo administrátor (nikoli kaplan, jáhen či jiný spolupracovník).

(převzato z ACEB)

Manželské dispenze za uprázdnění stolce a nemožnosti komunikovat s Apoštolským stolicem (r. 1988)

Níže uvedené ustanovení je zde zmíněno jako historický relikv a pro připomenutí mimořádné situace, pro kterou bylo v 1988 vydané. Po úmrtí apoštolského administrátora Josefa Vransy 30. 11. 1987 byl totiž úřad ordináře z hlediska církevního práva uprázdněn a z hlediska práva konfesního byl obsazen zásahem komunistické moci (státu) mons. Františkem Vymětalem,¹³⁸ který neměl biskupské svěcení, neměl řádnou řídicí moc z pohledu církevního práva a tedy neměl ani dispenzační pravomoc.

03/1988

Svatý stolec telegramem 137/18 ze dne 18. 2. 1988 udělil na dotaz týkající se manželských dispenzí odpověď následovně:

138 Na základě z. č. 2018/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, § 7, odst. 3.

„Si id casus postulet item omnibus parochis istius archidiocesis dum haec vacans manebit potestatem concedit dispensandi iusta de causa ab impedimento ex ordine sacro.“

Archiepiscopus Silvestrini

V případě, že je nutné udělit dispenzi – udělovat může farář, administrátor – zapíšete do snubního protokolu „na základě pravomoci udělené Apoštolským Stolcem udělil dispenz ... dne ... X.X. administrátor, farář.“

Nulitas matrimonii a povolení ke sňatku s nevyučným si musíte vyžadovat na olomouckém Arcibiskupství. Dosud platná taxa 10, – Kčs za každé manželství se odvádí Arcibiskupství prostřednictvím děkanského úřadu.

Dispenz od různosti náboženství – nutnost jistoty o udělení (r. 1990)¹³⁹

Rovněž toto ustanovení je pouze připomenutím celocírkevního práva nikoli vlastní normou partikulárního práva olomoucké arcidiecéze.

V případě udělení dispenze disparitas cultus (pro sňatek katolika s nepokřtěným) musí mít duchovní správce jistotu o jejím udělení. Pokud do předchozího dne před svatbou dispenz nedošla, je třeba si ji vyžádat telefonicky. Nezapomínejte také posílat žádosti o povolení sňatku katolika sice s ř.k. pokřtěným, ale nyní bez vyznání, dále s rozvedeným po občanském sňatku a s nekatolíkem, žádost o povolení křtu dospělého (od 14 let věku) a žádost o přijetí nekatolika do církve.

Vyžádání manželských dispencí a souhlasů (r. 1991)¹⁴⁰

V současné době je toto ustanovení již z části překonáno pozdějšími normami Motu proprio Omnio in mentem¹⁴¹ (formální odpad již nezakládá zánik překážky různosti náboženství).

Ustanovení připomíná, že všem duchovním správcům byla dána pravomoc oddat snoubence v římskokatolicky pokřtěné, z nichž jeden nebo oba jsou ve víře nevyučení, a dále pravomoc konvalidace manželství, pokud jsou římskokatolicky pokřtění a není jiných překážek.

139 ACO č. 11/90, č.j. 2774/90.

140 ACO č. 9/91, č.j. 02330/91.

141 Dne 15. 12. 2009 byl ve Vatikánu zveřejněn Apoštolský list papeže Benedikta XVI. *Omnium in mentem* vydaný ve formě *motu proprio* a datovaný 26. 10. 2009. List byl následně promulgován v AAS z 8. 1. 2010, a tak nabyl účinnosti od 9. 4. 2010. Papež tímto listem provedl novelu CIC 1983 a CCEO v oblasti definice jáhenského a kněžského svěcení a novelu CIC 1983 v oblasti výjimek z požadavků církve na platné uzavření manželství pro katolické křesťany, kteří odpadli od víry „formálním aktem“.

Jedná se tedy o žádost:

- *povolení sňatku katolíka s pokřtěným v jiné církvi (je třeba uvést, že záruky byly splněny);*
- *povolení sňatku katolíka s nepokřtěným (je nutné uvést, že záruky byly plněny), zde musí být jistota, že dispenz byla udělena;*
- *povolení sňatku katolíka s římskokatolicky pokřtěným ale nyní bez vyznání (tedy s osobou, která od církve formálně odpadla);*
- *dispenz od překážky příbuzenství (do čtvrtého stupně).*

Žádá se rovněž o povolení sňatku s rozvedeným po civilním sňatku, o sanaci manželství, přijetí nekatolíka do církve a křest dospělého (od 14 let věku).¹⁴²

Kompetenční pravomoc udělovat manželské dispenze (r. 1993)¹⁴³

I v tomto případě se jedná jen o připomenutí církevní praxe ne o předpis partikulárního práva.

Dispense, které se zvláště týkají uzavírání manželství uděluje ordinarius loci všem podřízeným a také všem kdo se zdržují na jeho území (CIC/1983 kán. 1078). V případě žádosti o dispenz od překážky *disparitas cultus* a katolická strana nebydlí a nezdržuje se v olomoucké arcidiecézi, je třeba se obrátit na ordináře příslušné diecéze.

ACO 7/2013

2. Rozhodnutí

Církevní sňatek ve vztahu ke změně místa

V případě, že se snoubenci, kteří již požádali v některé farnosti o sňatek, rozhodnou místo sňatku změnit, předá duchovní správce, který s nimi sepsal snubní protokol, faráři místa, kde se sňatek uskuteční, uzavřený snubní protokol, písemnou zprávu o provedených přípravách (viz. Příloha č. 2) a pokud sňatek vyžadoval udělení dispense (resp. *žádost o dispenz*), pak podá i zprávu, o tom, zda byly vyžádány nebo už i uděleny. Pokud farář nov zvoleného místa sňatku nemá potřebná potvrzení, věnuje

¹⁴² Bližší pokyny jsou uvedeny v ACO 8/89 s.33.

¹⁴³ ACO 1993/01, čj. 159-3/1993.

se se snoubenci všem potřebným reáliím od začátku a nese také plnou odpovědnost za celou přípravu snoubenců.

Obecně, fakticky platí, že za snubní protokol a taktéž za celé předmanželské šetření včetně žádosti o dispenz zodpovídá farář místa sňatku, ať už snoubence připravuje a sezdává kdokoli (k tomuto úkonu kompetentní).

4.2 Běžná praxe

O dispenz k uzavření sňatku s nekřesťanem se žádá v případě sňatku katolíka/katoličky a nepokřtěného osoby druhé. Jedná se o tzv. manželskou překážku *disparitas cultus* neboli různosti náboženství. Jeden ze snoubenců není pokřtěný a mohou tak nastávat různé varianty. Nepokřtěný snoubenec/snoubenka může být nepokřtěný ateista, nepokřtěný tolerantní (tedy v podstatě nezajímající se o víru a náboženství vůbec), katechumen (připravující se na křest). Nepokřtěný snoubenec/snoubenka může též patřit k jinému náboženství či náboženské kultuře (muslim, budhista, apod.).

Pro udělení dispense k uzavření sňatku s nekřesťanem, pro dovolení konfesně smíšeného manželství nebo případně pro dovolení sňatku podle kán. 1071 musí být splněny důvody, které olomoucký formulář žádosti o dispenz vysvětluje v těchto případech - osvojení dítěte, těhotenství, důvěrné přátelství, vše ke svatbě připraveno, snoubenci již žijí v civilním manželství, nekatolická strana se připravuje na křest, snoubenci již společně žijí, vyšší věk jednoho ze snoubenců (od 24 let věku), malá příležitost k seznámení, zájem o poznání víry a dobrá vůle při přípravě, konvalidace civilního sňatku, morální povinnost sňatku apod.

V těchto situacích je třeba nejen splnit stanovené podmínky, ale tak podepsat záruky (tzv. kautely) stanovené právem. Katolická strana prohlásí, že je připravena chránit svoji víru a přislíbí, že se bude podle svých sil snažit o katolický křest a výchovu dětí. Strana nekatolická pak musí být o příslibech katolické strany včas informována. Připojují se podpisy – nejlépe pokud možno obou stran. Obě strany (oba nupturienti) musí být poučeni o podstatných vlastnostech a cílech manželství, přičemž je ani jeden

z nich nesmí vylučovat. Všechny tyto skutečnosti se odehrávají podle partikulárního práva při sepisování snubního protokolu.¹⁴⁴

Žádost o dispenz (viz Příloha této práce č. 1 a č. 5) odesílá kněz, který zajišťuje předmanželské šetření (v konečném důsledku za něj odpovídá farář místa sňatku). Žádost se odesílá na olomoucké arcibiskupství, a to na podatelnu nebo k rukám generálního vikáře, který v obvyklých situacích dispenz udělí. Oddávající musí mít jistotu, že dispenz byla udělena – pokud nebyla do dne sňatku doručena písemně, je nutné ověřit její udělení alespoň telefonicky. Pravomoc k udělení dispenze má místní ordinář vůči všem podřízeným a všem, kteří právě pobývají na jeho území.¹⁴⁵ Pokud je žádáno o dispenz k sňatku s nekřesťanem, a katolický nupturient nemá trvalé ani přechodné bydliště v olomoucké arcidiecézi, je třeba se obrátit na ordináře této katolické strany.

144 Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X. s.55.

145 CIC/1983 kán. 1078.

4.3 Zpřísnění postoje ve vztahu v manželství s muslimy

Reálné okolnosti praxe sňatku katoličky s muslimem vedly olomouckého arcibiskupa k modifikaci obecně používaného přístupu a vytvoření partikulárních směrnic v takových případech. Oddávající duchovní k žádosti o dispenz *disparitas cultus* přiloží podepsaný dodatek kautel (viz. Příloha č. 4) a průvodní list, ve kterém uvede na základě osobního rozhovoru se snoubenci, z jakého prostředí muslimská strana pochází, zda z prostředí mnohoženství a uplatňování práva šaria, nebo z některé země západního civilizačního okruhu. Je třeba také poznamenat, jak dlouho a v jakém prostředí zde žije, kde a na jaké pozici pracuje, jak vypadají rodiny jeho rodičů a sourozenců a další informace, které mohou být vodítkem a mohou mít vliv na posouzení jeho pohledu na monogamní manželství a postavení ženy v rodině.

Toto ustanovení olomouckého arcibiskupa Jana Graubnera nebylo zveřejněno v ACO, ale bylo distribuováno mezi kněze prostřednictvím děkanů v roce 2016. Na rozdíl od běžné dispensy *disparitatis cultus* a podepsání kautel (viz. Příloha č. 6) je zde situace odlišná. Arcibiskup rozhodl tímto způsobem na základě pastorační zkušenosti a problémů s katolicko-muslimskými sňatky.

Katolická strana navíc prohlašuje, že jí jsou známy základní body muslimského náboženství a kultury. Tuto skutečnost stvrzuje svým podpisem.

Muslimská strana pak prohlašuje, že:

- přítomná snoubenka bude jeho jedinou manželkou;
- manželství považuje nerozlučitelné;
- postavení ženy v manželství považuje za rovnocenné s mužem;
- nebude manželku nutit k odpadu od křesťanství a nebude ji omezovat v životě podle její víry a že nebude bránit křtu svých dětí a jejich křesťanské výchově

Své prohlášení i muslimská strana stvrzuje podpisem. Navíc obě strany uvedou, kde plánují po svatbě bydlet a především to, zda se plánují odstěhovat do ciziny (vč. uvedení státu). Až poté, co jsou zjištěny tyto skutečnosti, olomoucký arcibiskup či generální vikář rozhodne o udělení či neudělení dispensy v této situaci.

Z tohoto ustanovení je patrné, že praxe ve vztahu k muslimům je komplikovanější a proto je nutné postupovat de facto přísněji co se týče záruk (kautel) i seznámení stran (jak té katolické, tak muslimské) z právy a povinnostmi a základy v chápání manželství v obou těchto kulturách – to bylo tedy také důvodem stanovení přísnějších pravidel v těchto případech. Ostatní případy, především manželství s militantním ateistou, který útočí proti víře katolického partnera či partnerky může být sice také velmi komplikované, ovšem nedochází v něm ke střetu navzájem kultur, které se navzájem nemusí zcela znát či chápat.

ZÁVĚR

K volbě tématu praxe udělování dispenze *disparitas cultus* pro diplomovou práci mne vedlo hned několik důvodů. Prvotním impulsem byl obdiv a respekt k oboru práva obecně. Další motivací byly absolvované přednášky církevního práva, kdy přednášející nejen že dokázali předat obrovské penzum informací ze svého obsáhlého a náročného oboru, ale činili tak navíc formou velmi srozumitelnou a vstřícnou, takže dokázali posluchače skutečně nadchnout. Domnívám se, že nejen u mne, ale i u řady studijních kolegů přestalo mít církevní právo nádech čehosi neuchopitelného. V neposlední řadě se otázky z kategorie manželského kanonického práva týkaly mé osobní situace i situací mých blízkých či přátel.

Diplomová práce je pojata jako studie dané problematiky se snahou být přehledným a srozumitelným materiálem k orientaci v manželských překážkách, zvláště pak v překážce různosti náboženství z pohledu kanonického práva. Práce popisuje okolnosti vzniku překážky, její charakteristiku, řešení i důsledky. Domnívám se, že tato diplomová práce může posloužit jako podpůrný materiál ke studiu. Užitek v ní může najít i „katolická veřejnost“, která se o danou problematiku zajímá, či se jí přímo daná problematika týká. Zásadním výstupem této práce je skutečnost, že manželská překážka *disparitas cultus* není nepřekonatelnou překážkou pro uzavření manželství ve smyslu církevního sňatku, je však zároveň takovou, kterou stojí za to velice zodpovědně rozvážit a přijmout pravidla, která jí kanonické právo ukládá.

V osobní rovině na počátku diplomové práce stálo velké odhodlání, které, a toho si vážím, vytrvalo až k samému závěru, přestože práce vznikala za velmi náročných osobních a pracovních okolností. Každá část se stala, navzdory mnohým překážkám, střípkem naděje ve smyslu ‚věřit a mít ráda i to, co ještě nevidím‘. Svým způsobem je možné doporučit k realizaci tuto myšlenku i snoubencům, kteří byli, resp. jsou účastníky přípravy na manželství. Ze srdce bych jim přála, aby se dokázali před vstupem do manželství dobře a zodpovědně rozhodnout, aby se nezalekli překážek, ale bez unáhlení a rozumně zvážili možná úskalí, kterým budou muset čelit, a aby svoji prvotní zamilovanost dokázali společně proměnit, jak bylo již řečeno v úvodu, ve spořádané manželství – tedy nejlepší prostor pro bezvýhradnou lásku.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

ACO 1990/11 - *ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství olomoucké, č.j. 2774/90.*

ACO 1991/9 - *ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství olomoucké, č.j. 02330/91*

ACO 1990/11 - *ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství olomoucké, č.j. 2774/90.*

ACO 1993/01 - *ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství olomoucké, č.j. 159-3/1993.*

ACO 1996/10 - *ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství olomoucké, č.j. 3261-5/1996.*

ACO 2013/7

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. 14. vydání. Náhorní 12, 182 00 Praha: Česká biblická společnost, 2008. ISBN 978-80-85810-69-1.

Direktář k provádění ekumenických principů a norem. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1995.

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu: pastorální konstituce Gaudium et spes. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu: deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím Nostra aetate. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.

FRANTIŠEK, Amoris Laetitia - Radost z lásky: posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině. Paulínky, 2016. ISBN 978-80-7450-225-5.

FRANTIŠEK, Láska v manželství: Vklad velepísně lásky ve 4. kapitole exhortace Amoris Laetitia. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2017. ISBN 978-80-7566-002-2.

JAN PAVEL II. Familiaris consortio: Apoštolská exhortace Jana Pavla II. O úkolech křesťanské rodiny v současném světě. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-067-2.

Katechismus katolické církve. Druhé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-488-1-7192.

Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny : latinsko-české vydání s věcným rejstříkem. Přeložil Miroslav ZEDNÍČEK. Praha: Zvon-České katolické nakladatelství, 1994, xxiii, 812 s. ISBN 80-7113-082-6.

Kódex kánonov východných cirkví: promulgovaný pápežom Jánom Pavlom II. = Codex canonum ecclesiarum orientalium : auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Lublin: Gaudium, 2012, 882 s. ISBN 978-83-7548-090-0.

PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Rodina, manželství a "fakticky existující soužití"*. Praha: Sekretariát České biskupské konference (pro vlastní potřebu), 2001.

Literatura

BOTEK, Libor, *Příčiny a důsledky Motu Proprio Omnium in mentem ve vztahu k manželskému právu*, Studia theologica 2011, 13(2):49-58.

ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5.

DRÁPAL, Jan, Jan SOKOL a Ladislav VARCL. *Spisy apoštolských otců: List Diognetovi*. Kalich, 2004, odst. 5. ISBN 80-7017-003-4.

DUDA, J. *Katolické manželské právo*. Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, 1996. ISBN 8071420417.

HRDINA, Antonín. *Kanonické právo*. Plzeň, A. Čeněk 2011

IVAN, Jozef. *Zneplatňujúce manželské prekážky: v kanonickej normatíve východných katolíckych cirkví*. Michalovce: Misionár, 2007. ISBN 978-80-88724-29-2.

MARTÍN, José Manuel. *Souhrn křesťanské víry: Víra církve v 41 tématech*. Překlad ze španělského originálu Blanka Čeplová. Brno: Axis, 2017. ISBN 978-80-88037-13-2.

NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X.

TRETERA, Jiří Rajmund. *Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1993.

TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997. ISBN 80-902045-2-X

SEZNAM ZKRATEK

ACEB	Acta Curiae Episcopalis Brunensis
ACO	Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis
CCEO	Kodex kánonů východních církvích
CIC	Kodex kanonického práva
CIC/1917	Kodex kanonického práva promulgovaný v r. 1917
CIC/1983	Kodex kanonického práva promulgovaný v r. 1983
č.	číslo
čl.	článek
Gn	Kniha Genesis
kán.	kánon
KKC	Katechismus katolické církve
Mt.	Matoušovo evangelium
s.	strana
Srov.	Srovnej
1 J	První list Janův
1 K	První list Korintským

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Žádost o dispenz od překážky sňatku s nepokřtěnou osobou

Příloha č. 2 Přípravy snoubencům

Příloha č. 3 Zápis žádosti o církevní sňatek

Příloha č. 4 Dodatek ke kautelám

Příloha č. 5 Formulář žádosti o dispenz k uzavření církevního manželství

Příloha č. 6 Příloha pro smíšená manželství

Příloha č. 1

II. ŽÁDOST O DISPENS OD PŘEKÁŽKY SŇATKU S NEPOKŘTĚNOU OSOBOU

Farní úřad v (obvyklá hlavička)

adresa:

(Arci)Biskupství

V dne

Č.j.:

Věc: žádost o dispens od překážky sňatku s nepokřtěnou osobou

N.N: rozený(á)

bytem farnost

narozený(á) v

náboženství dříve

pokřtěný(á) v

zápis v knize pokřtěných: kniha stránka číslo církve

stav:

a N.N: rozený(á)

bytem farnost

narozený(á) v

náboženství dříve

pokřtěný(á) v

zápis v knize pokřtěných: kniha stránka číslo církve

stav:

žádají o dispens od překážky sňatku s nepokřtěnou osobou.

Důvodem žádosti je rozhodná vůle uzavřít toto manželství. Snoubenci jsou ochotni plnit požadované podmínky a dávají naději na vytvoření dobrého a stabilního manželství.

Podmínky, předepsané církevním právem (kán. 1125 CIC), byly splněny.

Manželství má být uzavřeno dne

Doporučuji udělit dispens.

L.S.

.....
farář (duchovní správce)

Příloha č. 2

Příloha č. 3 Přípravy snoubenců

Snoubenci: _____ a _____

1. Vztah mezi člověkem a Bohem

(stvoření k Božímu obrazu, víra – vztah přátelství a lásky)

Přednáška dne: přednášel kněz

2. Jak katolická církev chápe manželství

(biblický a právní pohled na manželství)

Přednáška dne: přednášel kněz

3. Bůh v životě manželů

(život ze svátosti manželství, duchovní život a morálka)

Přednáška dne: přednášel kněz

4. Svátost manželství – obřad a slib

(vysvětlit manželský slib, projít obřad)

Přednáška dne: přednášel kněz

Pokud jde o snoubence nevyučené ve víře, musí dle svého uvážení doplnit další lekce.

5. Já a moje rodina

(moje hodnoty z rodiny, moje očekávání od manželství, ekonomika v rodině)

Přednáška dne: přednášeli manželé.....

6. Muž a žena; komunikace a konflikty

(Rozdíly mezi mužem a ženou, modely komunikace, řešení konfliktů a odpuštění)

Přednáška dne: přednášeli manželé.....

7. Sexualita a plánované rodičovství

(manželská sexualita, antikoncepce a potraty, přirozené plánování rodičovství)

Přednáška dne: přednášeli manželé.....

8. Víra, vztah k Bohu v manželství

(rozdílné prožívání víry, společná modlitba, výchova dětí ve víře)

Přednáška dne: přednášeli manželé.....

S ohledem na konkrétní situaci je možno některé části přípravy dispenzovat (prudentia pastoralis).

Příloha č. 3

Římskokatolická farnost dne čj.

ZÁPIS ŽÁDOSTI O CÍRKEVNÍ SŇATEK

Osobní údaje v matrice budou uchovávány na farním úřadě. Církev římskokatolická vede registr osob hlásících se k Cirkvi římskokatolické.

Otázky pro ŽADATELE

01	Chcete uzavřít církevní sňatek. Budete na položené otázky odpovídat upřímně, podle pravdy a svého nejlepšího svědomí?
02	Titul, jméno, příjmení, rodné příjmení, liší-li se od stávajícího a adresa trvalého pobytu: :
03	Předložený průkaz totožnosti: Povolání:
04	Narozen dne v okres
05	Náboženství: pokřtěný-katolík / pokřtěný-nekatolík / nepokřtěný ¹ Změnil jste je někdy?
06	Datum a místo křtu: dle matriky pokřtěných farního úřadu v ze dne ² čj. kniha str. č. Poznámka (z potvrzení o křtu):
07	Navštěvoval jste výuku náboženství? Jak dlouho? Byl jste u 1. sv. přijímání? Jste břimován?
08	Kanonické bydliště (adresa, farnost – dle kán. 102 CIC): Telefon:
09	Rodiče (jména a příjmení, též rodná příjmení ³ , náboženství ⁴ a adresa trvalého pobytu): otec: matka:
10	Stav: svobodný / rozvedený / vdovec / pro církevní obor svobodný ⁴ Kolikátý sňatek uzavíráte?
11	<i>K rozvedenému: viz přílohu Doplněk k zápisu u rozvedené(ho).</i>
12	<i>Ke vdovci:</i> Jméno a datum úmrtí manželky: podle úmrtního listu: Máte děti z dřívějšího manželství? Je žadatelka příbuzná s vaší zemřelou manželkou (viz kán. 1092 CIC)?
13	<i>Je-li žadatelka vdovou:</i> Jste pokrevně příbuzný s jejím zemřelým manželem?
14	Zvolil jste si žadatelku za manželku dobrovolně? Nutí vás někdo k tomuto církevnímu sňatku (násilí, strach)?
15	Rozhodujete se pro manželství ve stavu vnitřního zmatku nebo pochybnosti? Máte nějaký právní závazek, který by mohl mít vliv na vaše budoucí manželské soužití? Máte nějaký mravní závazek, který by mohl mít vliv na vaše budoucí manželské soužití?

Příloha č. 4

Dodatek ke kautelám:

Katolická strana

Já, níže podepsaná _____, potvrzují svým podpisem, že jsou mi známy základní body muslimského náboženství a kultury.

_____ podpis

Muslimská strana

Já, níže podepsaný _____, závazně prohlašuji a stvrzují svým podpisem, že:

- přítomná snoubenka bude mou jedinou manželkou,
- manželství považuji nerozlučitelné,
- postavení ženy v manželství považuji za rovnocenné s mužem,
- nebudu manželku nutit k odpadu od křesťanství a nebudu ji omezovat v životě podle její víry,
- nebudu bránit křtu svých dětí a jejich křesťanské výchově

_____ podpis

Po svatbě budeme bydlet _____

Plánujeme se odstěhovat do ciziny (uveďte stát) _____

Příloha č. 5

Formulář žádosti o dispens k uzavření církevního manželství (10. 3. 2003)

Adresa farnosti

presentační razítko kurie

Č.j.:.....

V dne.....

Duchovní správce uvedené farnosti žádá ordináře ostravsko-opavské diecéze k uzavření církevního manželství:

* o dispens ke sňatku s nepokřtěným *(dle kán. 1086; 1125-1126)*

* o dispens od kanonické formy *(viz normy stanovené ČBK, na základě kán. 1127, §2, 1121 §3)*

* o dispens od překážky příbuzenství stupně *(dle kán. 1091, §1-4)*

* o povolení ke sňatku - s pokřtěným nekatolíkem *(dle kán. 1124, 1125)*

- s římskokatolíkem odpadlým formálním aktem od katolické víry
(kán.1071 §1 odst. 4, §2)

- **katolíka s rozvedeným po civilním nebo nekatolickém sňatku**
(nutno předložit „Doplňk k žádosti...“/ dle kán. 1071 §1 odst. 3)

- **dle kán. 1071 §1, odst....(bezdomovci, osoby v censure, sňatek skrze zástupce atd.)**

* o zplnění v základu – sanatio in radice *(dle kán. 1161-1165)*

* o delegaci k asistenci sňatku dvou katolíků východního obřadu **(je-li jeden z nich členem eparchie, zaslat biskupovi řeckokatolické eparchie na adresu, Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve ČR, Haštalské nám. 14, 110 00 Praha 1)**

pro žadatele(ku) *(pište i rodná příjmení)*

.....rozený(á).....nar.v.....,

trvale bytem,

pokřtěn(á) řím.kat.obřadem dne v

římskokatolického vyznání – vyučený (á) ve víře. (**)

Stav (***)

s

.....rozený (á)..... nar. v

trvale bytem

pokřtěn(á) obřadem.....dne v

vyznání, vyučený (á) ve víře. (**)

Stav (***)

Uved'te důvody žádosti (zvláště u smíšeného manželství); u sanace delší zdůvodnění, nejprve důkladně zjistit, zda opravdu trvá manželský souhlas.....

.....

.....

Civilní oddávky byly dne v

Církevní oddávky mají být dne v

Záruky požadované u sňatku (sanace manželství) s nepokřtěným, nekatolíkem nebo katolíkem odpadlým od víry byly dány?

L.S.

*podpis duchovního
správce*

P.S. Žádost vyplňujete psacím strojem! (*) Žádané podtrhněte. () Nehodící se škrtněte. (***)
Pište těmito výrazy: svobodný; vdovec; civilně (nekatolícky) sezdaný a před ním svobodný; civilně
sezdaný a rozvedený po občanském sňatku (1x, 2x,...); svobodný před sanací; rozvedený před
sanací; svobodný dle prohlášení církevního soudu, apod.)**

Příloha č. 6

Příloha č. 2 Pro smíšená manželství

Příslib katolické strany:

Prohlašuji, že ve svém zamýšleném manželství budu zachovávat a rozvíjet svou víru a žít podle ní. Budu se upřímně snažit, jak to ode mne má víra vyžaduje, aby naše děti byly pokřtěny a vychovány v katolické církvi. Budu respektovat náboženskou svobodu a svědomí své(ho) partnera (partnerky) a budu se starat o jednotu a stálost manželství a o udržování rodinného společenství.

podpis katolické strany

Prohlášení nekatolické strany:

Je mi známo výše uvedené písemné prohlášení katolické(ho) partnera (partnerky).

podpis nekatolické strany

Výžadují-li to pastorační důvody, stvrdí se to pouze podpisy dvou svědků (stačí katolická strana a ten, kdo se snoubenci sepisuje protokol):

„Nekatolická strana byla informována o prohlášení katolické strany.“

.....
podpis

.....
podpis